

Wijs met Schoolfolio

Onderzoek naar het gebruik van Schoolfolio op zeven
basisscholen

Wijs met Schoolfolio

Onderzoek naar het gebruik van Schoolfolio op zeven basisscholen

Colofon

Opdrachtgever: Kunstkade Leeuwarden, in samenwerking met het programma Cultuureducatie met Kwaliteit 2017-2020 en We the North programma “Groot dromen, vandaag beginnen”

Uitvoerder: Onderzoeksgroep Kunsteducatie, Kenniscentrum Kunst & Samenleving, Hanzehogeschool Groningen

Onderzoekers: Elsje Huij en Irja Hartenberg

Auteur: Irja Hartenberg

Groningen – september 2019

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Aanpak onderzoek	4
1.2 Leeswijzer.....	6
2. Schoolfolio	7
2.1 Achtergrond	7
2.2 Doel en uitgangspunten	7
2.3 Gebruiksomvang.....	8
2.4 Rol cultuurcoach in Leeuwarden	9
3. Schoolportretten	12
3.1 Basisschool De Aquamarijn	12
3.2 Basisschool De Briljant	14
3.3 Basisschool De Crystalla.....	15
3.4 Basisschool De Steen	17
3.5 Basisschool De Edelsteen	18
3.6 Basisschool De Fluoriet.....	21
3.7 Basisschool De Geode	24
4. Conclusie	27
4.1 Aansluiting bij uitgangspunten Schoolfolio	28
4.2 Borging van Schoolfolio	30
4.3 Discussie	30
5. Aanbevelingen Kunstkade	33
5.1 Aanbieder van het product	33
5.2 Ondersteuner van het implementatieproces.....	34
6. Bronvermelding	36
Bijlage	37

1. Inleiding

Sinds de start van het programma Cultuureducatie met Kwaliteit is toenemende aandacht voor de vraag hoe de culturele ontwikkeling van leerlingen gevolgd en beoordeeld kan worden. Volgens de rijksoverheid kan goed cultuuronderwijs op elke school en voor ieder kind toegankelijk zijn door onder andere portfolio's aan te reiken.¹ Als reactie hierop ontstonden een aantal provinciale en gemeentelijke initiatieven om de culturele ontwikkeling van kinderen digitaal te volgen. Een hiervan is Schoolfolio², ontwikkeld door Kunstkade en MAS Outreach³ in Leeuwarden. Dit portfolio bleef echter niet voorbehouden aan de Friese hoofdstad. Scholen uit heel Nederland maken inmiddels gebruik van het portfolio.

Nu, na circa zes jaar, wordt gekeken hoe zeven basisscholen Schoolfolio gebruiken. Kunstkade heeft de onderzoeksgroep Kunsteducatie van de Hanzehogeschool Groningen opdracht gegeven om dit te doen in het kader van het stedelijke project van Cultuureducatie met Kwaliteit 2017-2020 en in samenwerking met We the North ((project "Groot dromen, vandaag beginnen". Het doel is om in beeld te brengen welke rol verschillende actoren spelen bij het gebruik van Schoolfolio. Niet alleen de rol van de initiatiefnemers van het Schoolfolio, maar ook die van de verschillende actoren op de onderzochte scholen wordt bekeken. Met behulp van dit onderzoek wordt ook duidelijk waarom scholen Schoolfolio gebruiken en of de verschillende betrokkenen hun doelen met het portfolio kunnen bereiken.

1.1 Aanpak onderzoek

Onderzoeksvraag

Aan de uitvoering van dit onderzoek lag de volgende onderzoeksvraag ten grondslag: hoe wordt Schoolfolio op dit moment gebruikt door basisscholen? Deze vraag kan begrepen worden vanuit de rol die Kunstkade speelt bij Schoolfolio. Kunstkade is op meerdere manieren betrokken. Ten eerste is zij mede-eigenaar van het product. Haar doel is enerzijds dat basisscholen – en sinds kort ook middelbare scholen en het MBO – het instrument inzetten ter versterking van het cultuuronderwijs. Anderzijds draagt zij bij aan de doorontwikkeling van het product waarbij, naast de technische mogelijkheden, rekening wordt gehouden met de behoeften van (basis)scholen. Ten tweede ondersteunen de cultuurcoaches van Kunstkade basisscholen in Leeuwarden bij het gebruik van Schoolfolio, indien basisscholen deze behoefte hebben. Vanuit deze tweeledige rol heeft Kunstkade belang bij een succesvol gebruik van het portfolio. Om dit te kunnen bereiken, moet echter eerst een beeld worden gevormd van de manier waarop Schoolfolio wordt gebruikt.

¹ Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kunst-en-cultuur/cultuuronderwijs>

² Zie voor meer informatie: www.schoolfolio.nl

³ Zie voor meer informatie: <https://www.masoutreach.fr/#/>

Onderzoeksgroepen

Kunstkade is een eerste belangrijke onderzoeksgroep. Er is gesproken met een viertal cultuurcoaches die op de deelnemende scholen aan dit onderzoek een rol spelen bij Schoolfolio. De tweede onderzoeksgroep zijn basisscholen die op dit moment werken met Schoolfolio. Zeven basisscholen namen deel aan het onderzoek nadat zij door Kunstkade zijn voorgedragen.⁴ Ze zijn gevestigd in Leeuwarden, Grou, Ureterp, Zwolle en Deventer. Op iedere school is gesproken met een directielid, Interne Cultuurcoördinator (ICC'er) of groepsleerkracht. Om anonimiteit van de onderzochten te garanderen zijn namen van scholen in dit rapport gefingeerd en betrokkenen geanonimiseerd.

Kwalitatieve onderzoeksmethode

De twee onderzoeksgroepen⁵ zijn benaderd met een kwalitatieve onderzoeksmethode. Met één van de initiatiefnemers van Schoolfolio is een diepte-interview afgenomen. De aanleiding, de oorspronkelijke doelen, de omvang en de implementatie van Schoolfolio zijn besproken. Daarnaast vond een bijeenkomst plaats met vier cultuurcoaches. De uitgangspunten, de werkwijze en de borging van Schoolfolio op de scholen is besproken en vastgelegd met behulp van diverse werkvormen, zoals het gebruik van een *talking stick*, een placemat en gele *post-its*.

De zeven basisscholen zijn geïnterviewd over de visie op en aandacht voor cultuuronderwijs, de doelen van Schoolfolio, het gebruik van Schoolfolio en de meningen en wensen hierover. Vervolgens is met dezelfde persoon of met een nieuwe betrokkene bij Schoolfolio op vier van de zeven scholen een verdiepend interview afgenomen. De focus van deze interviews lag op het in kaart brengen van de verschillende actoren en hun rol tijdens het gebruik van Schoolfolio. Voor de interviews is gebruik gemaakt van zowel een interviewleidraad als een topic list. Tijdens drie verdiepingsinterviews is als aanvullend onderzoeksmateriaal de inhoud van een aantal digitale portfolio's geobserveerd en besproken.

Analyse van de onderzoeksgegevens

De onderzoeksgegevens zijn aan de hand van twee kaders geanalyseerd: de uitgangspunten van Schoolfolio en de drie kwaliteitscriteria van goed (cultuur)onderwijs (inhoud, organisatie en randvoorwaarden).⁶ Het eerste kader is gekozen omdat scholen een product gebruiken dat vanuit specifieke uitgangspunten is ontwikkeld en wordt uitgedragen (door de cultuurcoaches). De vraag is in hoeverre deze uitgangspunten een rol spelen in de visie op en het gebruik van Schoolfolio op de scholen. Het tweede kader biedt zicht op de manier waarop Schoolfolio al dan niet een vaste plek inneemt in het onderwijs. Hiervoor moeten de drie kwaliteitscriteria – de inhoud, de organisatie en de randvoorwaarden – op elkaar aansluiten en elkaar versterken.

⁴ Kunstkade droeg nog een school uit Lemmer voor, maar die wilde niet deelnemen aan het onderzoek.

⁵ Zie bijlage voor een overzicht van alle deelnemers aan dit onderzoek.

⁶ Met behulp van de cultuurmonitor Primair Onderwijs kunnen scholen hun cultuuronderwijs evalueren met behulp van (o.a.) de drie kwaliteitscriteria. Zie: Vogelezang, P. e.a. (2009). *Cultuurmonitor Primair Onderwijs: de kwaliteit van cultuureducatie*. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

Kunstkade is als aanbieder van en ondersteuner bij het cultuuronderwijs op de scholen geïnteresseerd in de plaats van kunst en cultuur in Schoolfolio. Cultuuronderwijs kent verschillende definities. In dit onderzoek wordt het opgevat als:

Binnen- en buitenschools onderwijs over aspecten van cultuur door middel van een of meer kunstvakken. Leerlingen ontwikkelen hun zelfbewustzijn en talenten en uiten hun interesses doordat zij reflecteren op hun eigen cultuur en die van anderen met diverse vaardigheden vanuit de disciplines beeldend, muziek, dans, drama en literatuur.⁷

Resultaten onderzoek

De resultaten bestaan uit zeven schoolportretten en aanbevelingen. Per school is aangegeven hoe met Schoolfolio wordt gewerkt. De resultaten hebben betrekking op schooljaar 2017-2018. De consequentie is dat de scholen inmiddels op een andere wijze kunnen werken met Schoolfolio. De aanbevelingen zijn bedoeld voor Kunstkade. Naar aanleiding van de uitkomsten op de scholen kunnen aanpassingen gemaakt worden in de rol die Kunstkade speelt bij het product Schoolfolio.

1.2 Leeswijzer

Het rapport bestaat uit vijf hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk bestaat uit deze inleiding. Hoofdstuk twee gaat over de achtergrond, de uitgangspunten en de gebruiksomvang van Schoolfolio. Ook zijn de rol en ervaringen van de cultuurcoaches bij Schoolfolio beschreven. De informatie uit hoofdstuk twee biedt een context voor de onderzoeksresultaten op de scholen die in hoofdstuk drie beschreven zijn. In zeven schoolportretten volgt de aanleiding voor het gebruik van Schoolfolio, de doelen om ermee te werken, de toepassing ervan en de meningen en wensen ten aanzien van Schoolfolio. Hierna volgt in hoofdstuk vier een conclusie. Niet alleen blijkt hoe de scholen momenteel Schoolfolio gebruiken, maar ook wat hierbij al goed gaat en wat beter kan – uitgaande van de uitgangspunten en voorwaarden van borging die in de inleiding beschreven staan. In het laatste hoofdstuk staan de adviezen voor Kunstkade, als opdrachtgever van dit onderzoek, beschreven.

⁷ De onderzoekers van dit rapport hebben deze definitie geformuleerd. Aan deze definitie liggen de kerndoelen voor kunstzinnige oriëntatie en de theorie *Cultuur in de Spiegel* ten grondslag.

2. Schoolfolio

2.1 Achtergrond

In 2012 kwamen culturele instellingen in Leeuwarden op het idee om een portfolio te ontwerpen. Zij wilden op deze wijze de bezoeken van leerlingen aan hun instelling vastleggen en borgen. Ook kon volgens hen met een portfolio de culturele ontwikkeling van leerlingen worden gevolgd. Kunstkade en MAS Outreach sloegen de handen ineen en ontwikkelden een digitaal portfolio. In een landelijke adviesgroep deelden zij hun ontwerp en hieruit bleek dat bij verschillende provinciale culturele instellingen behoefte aan een dergelijk portfolio bestond. In Leeuwarden is toen een eerste pilotschool gestart met het portfolio en later startten ook pilotscholen in Utrecht en Maastricht. De scholen namen met verschillende groepen deel en gaven feedback op het ontwikkelproces. Zo had de pilotschool uit Leeuwarden de behoefte om het portfolio breder in te zetten dan voor het cultuuronderwijs alleen. Hieruit is de naam Schoolfolio voortgekomen. Het impliceert dat het portfolio schoolbreed ingezet kan worden.

Momenteel zijn twee nieuwe stappen gezet. Ten eerste wordt een lijn uitgezet naar het voortgezet onderwijs en het MBO. Een aantal pilotscholen onderzoekt of Schoolfolio ook goed inzetbaar is in dit type onderwijs. Ten tweede is een expert bij Heutink aangesteld die Schoolfolio gaat ondersteunen bij het introduceren van het portfolio onder scholen. Kunstkade hoopt dat Schoolfolio hierdoor haar bestaansrecht behoudt en verder kan ontwikkelen.⁸

2.2 Doel en uitgangspunten

Het doel van Schoolfolio is vanaf de totstandkoming het “bijhouden van [de] eigen culturele/kunsthoudende ontwikkeling, vanaf groep 1 tot en met groep 8”.⁹ Leerlingen leggen hiervoor hun eigen activiteiten en ervaringen op het gebied van kunst en cultuur vast, kijken erop terug en bouwen erop voort met nieuwe activiteiten en ervaringen. Zij tonen hierdoor hun talenten en vergroten hun cultureel zelfbewustzijn. In de oorspronkelijke handreiking¹⁰ zijn de volgende vijf uitgangspunten geformuleerd:

1. *Het portfolio volgt de culturele ontwikkeling van kinderen:* o.a. door jaarlijks een vijftal vragen over henzelf te laten beantwoorden en gebeurtenissen te laten bewaren.
2. *Het portfolio is reflectief.* Hiervoor wordt verwezen naar de theorie Cultuur in de Spiegel.¹¹ Deze stelt dat mensen op vier manieren betekenis kunnen geven aan hun omgeving, namelijk door waarnemen, verbeelden, conceptualiseren en

⁸ Interview initiatiefnemer

⁹ Handreiking Schoolfolio, p. 1.

¹⁰ Deze handreiking is intern toegestuurd naar de onderzoekers.

¹¹ Heusden, B. van (2010). *Cultuur in de Spiegel: naar een doorlopende lijn cultuuronderwijs*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

analyseren. In het portfolio kunnen de resultaten van deze vier manieren worden bewaard.

3. *Het portfolio is van het kind.* Het kind is zelf eigenaar en bepaalt wat hij of zij in het portfolio opneemt.
4. *Het portfolio is lerend.* Kinderen leren door het gebruik gebeurtenissen en ervaringen te verwoorden of op te schrijven, inhoud te selecteren, digitale handelingen uit te voeren (mediawijsheid) en samen te werken door opdrachten gezamenlijk te doen of te overleggen over het gebruik van Schoolfolio.
5. *Het portfolio is duurzaam en veilig.* De inhoud kan eindelijk worden bewaard omdat het digitaal is. Daarnaast bevindt het zich in een afgeschermd omgeving waar een wachtwoord voor nodig is.¹²

Het doel en de uitgangspunten staan nu nog overeind. Er zijn echter twee kleine verschuivingen opgetreden door de terugkoppeling van scholen. Ten eerste ligt de focus bij de scholen niet altijd op het volgen van de 'culturele' ontwikkeling. Kunstkade heeft wel tot doel te communiceren dat dit mogelijk is met het portfolio, maar geeft ook aan dat de ontwikkeling op andere gebieden gevolgd kan worden. Het portfolio is dus niet voorbehouden aan het cultuuronderwijs. Ten tweede geeft een deel van de scholen aan dat zij het portfolio als rapportvervangend middel willen inzetten. Het portfolio zou daarmee wel een beoordelingsinstrument zijn, terwijl Kunstkade in de oorspronkelijke handreiking expliciet aangeeft dat het daartoe geen middel is. In principe hanteert Kunstkade nog steeds dit uitgangspunt, omdat zij twijfelt of de andere uitgangspunten dan nog overeind kunnen blijven, zoals het eigenaarschap van de leerling over het portfolio. Toch kijken zij op dit moment of er mogelijkheden zijn voor een beoordelingsfunctie in het portfolio.¹³ In schooljaar 2019-2020 willen zij Schoolfolio ook aanbieden als een vervangend middel voor het rapport.

2.3 Gebruiksomvang

Momenteel wordt Schoolfolio landelijk gebruikt door circa 60 basisscholen waarvan 15 scholen in Leeuwarden gevestigd zijn. Het aantal deelnemende scholen in Leeuwarden is waarschijnlijk groter doordat Kunstkade hier jaarlijks een inspiratiebijeenkomst organiseert waarin huidige gebruikers hun ervaringen delen. Dit levert vaak nieuwe scholen op voor Schoolfolio.¹⁴ Daarnaast beschikt iedere basisschool in Leeuwarden over een gratis cultuurcoach die over Schoolfolio kan informeren en hiervoor ingezet kan worden. Ook zijn de jaarlijkse kosten per leerling lager dan in de rest van Nederland: een school betaalt hier 1,50 in plaats van 3,50.¹⁵ Toch zijn er ook scholen die vanuit een eigen behoefte aan een digitaal portfolio contact opnemen met Schoolfolio.¹⁶

¹² Handreiking Schoolfolio, p. 1-2.

¹³ Interview initiatiefnemer

¹⁴ Idem.

¹⁵ Zie: <https://www.schoolkade.nl/Kunstmenu/po/Page/Details/87eac3ff-9456-4cca-b78b-a8b000b95055> en <https://www.schoolfolio.nl/prijzen.html>

¹⁶ Interview initiatiefnemer

2.4 Rol cultuurcoach in Leeuwarden

In Leeuwarden beschikt iedere basisschool over een gratis cultuurcoach.¹⁷ Deze coach kan de school naar eigen inzicht en behoefte inzetten ten behoeve van het cultuuronderwijs. Het aantal uren dat de coach ingezet wordt, verschilt per school: het gemiddelde ligt tussen een dag per week en drie uur per week.¹⁸

Als scholen Schoolfolio gebruiken voor het cultuuronderwijs dan kunnen zij de cultuurcoach vragen om hierbij te ondersteunen. Deze ondersteuning richt zich veelal op de inhoud van Schoolfolio en de praktische uitvoering. De cultuurcoaches van de scholen uit dit onderzoek gebruiken allemaal ongeveer dezelfde aanpak. Allereerst voeren zij een gesprek met de directie of de ICC'er over de visie op Schoolfolio en de inhoud ervan. Vervolgens volgt het team een training met uitleg over het portfolio. De scholen gaan hierna op verschillende manieren aan de slag met Schoolfolio. Afhankelijk van de vraag van de school spelen de coaches dan een rol. De vier coaches van dit onderzoek noemen vijf manieren waarop zij de scholen op dit moment ondersteunen:

- Laten zien hoe Schoolfolio werkt: hoe de paspoorten ingevuld en de creatieve opdrachten toegevoegd kunnen worden. Het paspoort bestaat uit een aantal vragen over de leerling zelf en zijn of haar begrip van kunst. Als de scholen dit willen dan kunnen zij ieder schooljaar beginnen met dit onderdeel.
- 'Opfrisgesprek' voeren over wat de school ook alweer wilde met Schoolfolio. Een dergelijk gesprek komt bijvoorbeeld tot stand als een school andere, nieuwe middelen zoals Klankbord wil toevoegen in Schoolfolio. De cultuurcoach bespreekt het oorspronkelijke doel van Schoolfolio en legt uit waarom het nieuwe middel al dan niet geschikt is voor Schoolfolio. Klankbord past bijvoorbeeld niet in Schoolfolio omdat het tot doel heeft om de betrokkenheid van ouders en leerkrachten te vergroten. Schoolfolio is bedoeld voor de leerling.
- Introduceren van tutorschap waarbij leerlingen van groep 7 en 8 jongere leerlingen uit groep 3 en 4 helpen met het (in)vullen van Schoolfolio.
- Gesprekken voeren met leerlingen en het resultaat hiervan invullen in het portfolio.
- Gesprekken voeren met leerkrachten om te achterhalen of het hen lukt om Schoolfolio te gebruiken en naar aanleiding hiervan feedback geven.

De vier cultuurcoaches met wie voor dit onderzoek is gesproken, begeleiden in totaal zeven basisscholen bij het gebruik van Schoolfolio. Een van hen bezocht daarnaast ook de andere basisscholen in Leeuwarden die Schoolfolio gebruiken, omdat zij de teamtrainingen over Schoolfolio geeft.¹⁹

Ervaringen van de cultuurcoaches

Op basis van hun ervaringen doen de coaches verschillende uitspraken over de uitgangspunten van Schoolfolio. Zo zien de cultuurcoaches de uitgangspunten van

¹⁷ Interview initiatiefnemer

¹⁸ Idem.

¹⁹ Bijeenkomt coaches

Schoolfolio op een deel van de scholen terug. Het eigenaarschap van de leerlingen over Schoolfolio beperkt zich op de meeste scholen tot het zelf toevoegen van materiaal, zoals foto's, en het beschrijven van hun ervaringen. Dit geldt vooral voor leerlingen uit de bovenbouw. Toch is ook bij hen deels sprake van sturing door de leerkracht, omdat zij in sommige gevallen enkel kunnen kiezen uit foto's die de leerkracht in een map op de computer heeft gezet. Uit de praktijk blijkt echter vaak dat de leerkrachten het materiaal uitkiezen en zelf uploaden of niet vragen om feedback van de leerlingen, aldus de coaches. Enerzijds komt dit omdat de ICT op sommige scholen ontoereikend blijkt: de leerlingen kunnen niet tegelijkertijd aan de slag met Schoolfolio omdat het systeem vastloopt. Anderzijds blijkt het voor leerlingen van groep 1 tot en met 6 lastig om zelf te typen. Naast de invloed van leerkrachten, zien de cultuurcoaches ook invloed vanuit de ouders. In sommige gevallen voegen ouders materiaal toe. Het is dan de vraag of de leerling hier zeggenschap over heeft gehad.

Volgens de cultuurcoaches is de culturele ontwikkeling van individuele leerlingen niet altijd zichtbaar in Schoolfolio. Dit komt volgens hen omdat het gebruik vaak nog afhankelijk is van de inzet door leerkrachten. Alleen als het materiaal van individuele leerlingen wordt opgenomen én aansluit bij de leerlijn, dan volgt het portfolio de culturele ontwikkeling van leerlingen. Dit gebeurt nu nog nauwelijks volgens de coaches.

Twee van de vier coaches zien dat het portfolio als reflectiemiddel wordt ingezet. De scholen gebruiken hiervoor verschillende methodes. Een school zet opdrachten in Schoolfolio, stelt de leerlingen vragen en plaatst de reacties bij het toegevoegde materiaal. Een andere school maakt geluidsopnames van reflectiegesprekken en voegt deze toe in Schoolfolio. Een derde school heeft gelamineerde reflectiekaarten met vragen, pakt deze tijdens het gebruik van Schoolfolio en laat de leerlingen de antwoorden bij het materiaal schrijven. De cultuurcoaches koppelen het lerende, een ander uitgangspunt van Schoolfolio, aan deze reflectie. Volgens hen zien de leerlingen namelijk door de reflectie wat zij een volgende keer bijvoorbeeld beter kunnen doen.

De cultuurcoaches zien het laatste uitgangspunt, dat het portfolio duurzaam en veilig zou zijn, op alle scholen terug. Er wordt immers gebruik gemaakt van een beveiligde omgeving met wachtwoorden. Toch horen zij tegenwoordig bij een aantal ouders een bezwaar dat met dit uitgangspunt te maken heeft: ouders willen geen foto's van hun eigen kind(eren) in andermans portfolio's. Dit bezwaar is tot stand gekomen na de invoering van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)²⁰ in mei 2018.²¹

De cultuurcoaches gaan ook in op de succesfactoren en de knelpunten om Schoolfolio in het onderwijs te borgen. De succesfactoren hebben betrekking op de drie kwaliteitscriteria van het (cultuur)onderwijs: de inhoud, de organisatie en de randvoorwaarden. Wat betreft de inhoud is het volgens hen van belang dat de scholen vanuit een visie werken met Schoolfolio. Vanuit de visie kiezen de scholen een vast onderwerp en aantal: bijvoorbeeld jaarlijks drie opdrachten die gekoppeld zijn aan

²⁰ Zie: <https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/onderwerpen/algemene-informatie-avg/algemene-informatie-avg>

²¹ Bijeenkomst coaches

kunstzinnige activiteiten. Over de organisatie zijn zij het ook eens. Aan het begin van het jaar moet de school afspraken maken over de inhoud van Schoolfolio. Zij bepalen bijvoorbeeld of alleen foto's en filmpjes worden toegevoegd of ook (reflectie)opdrachten. Daarnaast is een teamtraining met uitleg over het instrument van belang. Niet alleen om draagvlak te creëren, maar ook om Schoolfolio goed te kunnen gebruiken. Ten slotte noemen zij concrete activiteiten die bepaalde actoren zouden moeten uitvoeren. Zo moet de cultuurcoach volgens hen ondersteunen op inhoudelijk en organisatorisch gebied, niet op het gebied van faciliteiten. Alle groepsleerkrachten moeten daarnaast het instrument actief gebruiken en een persoon moet aangesteld worden om de groepsleerkrachten te ondersteunen indien dit nodig is. Twee randvoorwaarden zijn volgens de coaches ook noodzakelijk voor borging van Schoolfolio. Ten eerste moeten de leerlingen beschikken over middelen om ermee te kunnen werken, zoals een fototoestel, computer, iPad of tablet. Ten tweede moet er tijd ingepland zijn zodat de leerlingen – het liefste wekelijks – materiaal kunnen uploaden, in gesprek kunnen gaan met de leerkracht of opdrachten kunnen maken.

Schoolfolio is volgens de cultuurcoaches deels geslaagd²² als op de scholen de genoemde voorwaarden voor borging aanwezig zijn. Deels is dit ook afhankelijk van de resultaten die het oplevert bij de leerlingen. Tijdens de bijeenkomst noemen zij resultaten op het gebied van kennis, houding en vaardigheden van leerlingen. Zo wil een cultuurcoach dat de leerlingen door Schoolfolio meer inzicht krijgen in de activiteiten en leermomenten binnen het cultuuronderwijs. Daarnaast wil een aantal coaches dat de leerlingen meer zelfvertrouwen krijgen en trots kunnen zijn op zichzelf. Een coach zegt: "Schoolfolio is voor mij geslaagd als de kinderen blij op me af komen en vragen: 'Heb je mijn portfolio al gezien?'". Ten slotte wil iemand dat de leerlingen leren reflecteren en presenteren en hun ervaringen leren vastleggen.

De redenen dat Schoolfolio niet geborgd wordt en daardoor volgens de coaches minder geslaagd is, hangen logischerwijs samen met de succesfactoren. Indien een of meer van de genoemde succesfactoren ontbreekt dan kan dit de borging belemmeren. De cultuurcoaches noemen ook nog drie andere knelpunten. Zo kan de invoering van de AVG volgens hen een knelpunt vormen. Mogelijk vinden scholen dat Schoolfolio onvoldoende bescherming biedt voor persoonsgegevens. Dit zal de toekomst volgens hen moeten uitwijzen. Daarnaast hebben sommige leerkrachten volgens hen moeite met de digitale leeromgeving van Schoolfolio: zij voelen zich onvoldoende vaardig in het gebruik van het instrument. Ten slotte wordt tijd als een expliciet knelpunt genoemd. Deels hangt dit samen met het voorgaande knelpunt, deels ook niet. In de onderbouw blijkt bijvoorbeeld dat groepsleerkrachten meer tijd moeten investeren in Schoolfolio, omdat de leerlingen er vanwege de jonge leeftijd nog niet zelfstandig mee kunnen werken. Daarnaast speelt in alle bouwdelen de druk vanuit het curriculum een rol: hierdoor blijft er weinig tijd over om leerlingen zelfstandig te laten werken met Schoolfolio.²³

²² Tijdens de bijeenkomst met de cultuurcoaches is expliciet gevraagd wanneer Schoolfolio volgens hen geslaagd zou zijn.

²³ Bijeenkomst coaches

3. Schoolportretten

3.1 Basisschool De Aquamarijn

De directeur van Basisschool De Aquamarijn uit Ureterp kreeg enkele jaren geleden de behoefte om de ‘zachte’ leeropbrengsten van leerlingen te laten zien: de momenten die volgens hem bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling van de leerlingen. Hij wilde deze momenten vastleggen met een digitaal portfolio. Via IPON, de jaarlijkse beurs met initiatieven op het gebied van onderwijsinnovatie en ICT, kwam hij in aanraking met Schoolfolio.²⁴ Na een gesprek met een van de initiatiefnemers van Schoolfolio introduceerde een cultuurcoach het portfolio tijdens een teamtraining. Het team reageerde enthousiast waarop de school besloot om met Schoolfolio te beginnen. Op het moment dat de school deelnam aan het onderzoek werkten de leerlingen drie jaar met het portfolio.

Doel van Schoolfolio

Het doel van Schoolfolio is bij De Aquamarijn tweeledig. Ten eerste is het een instrument voor de leerlingen zelf waarin zij laten zien hoe zij zich ontwikkelen. Volgens de directeur is dit mogelijk met foto's die gaan over momenten dat de leerlingen trots zijn op zichzelf: ofwel omdat zij ergens aan hebben deelgenomen ofwel omdat zij iets hebben geleerd. Op basis van de inhoud van hun portfolio is het vervolgens de bedoeling dat de leerlingen zichzelf bijsturen. De directeur legt uit dat het in beeld brengen van de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen gekoppeld is aan het idee van ‘meervoudige intelligenties’. Iedere leerling heeft zijn of haar eigen voorkeuren en talenten. Dit kan op het gebied van kunst zijn, maar ook op een ander gebied. Ten tweede dient Schoolfolio als verantwoordingsdocument. De directeur wil de resultaten op gebieden die minder makkelijk meetbaar zijn met cijfers zichtbaar maken.

Toepassing van Schoolfolio

De Aquamarijn gebruikt Schoolfolio momenteel voor het plaatsen van foto's. Filmpjes, tekst, reflectievragen of opdrachten worden nog niet toegevoegd. De school heeft geen afspraken gemaakt over een vaste inhoud die in ieder portfolio terug moet komen, omdat de keuze voor foto's volgens de interne cultuurcoördinator (ICC'er) vanuit de innerlijke motivatie van leerlingen tot stand moet komen. Dit geldt voor de leerlingen van groep 3 tot en met 8 die zelf foto's kiezen voor hun portfolio. Zij kiezen uit foto's die de leerkrachten hebben verzameld. De leerlingen van groep 1 en 2 doen nog niets zelf met hun portfolio.

Behalve voor foto's gebruikt de school Schoolfolio voor het voeren van twee typen gesprekken: een portfoliogesprek en een rapportgesprek. Het portfoliogesprek is bedoeld vanaf groep 6, hoewel de ICC'er twijfelt of dit type gesprek al plaatsvindt. Zowel de directeur als de ICC'er heeft hier geen zicht op. Het idee is dat leerlingen hun ervaringen

²⁴ Zie voor meer informatie: <https://ipon.nl>

verwoorden en erop reflecteren. De school hoopt dat dit proces bijdraagt aan de persoonlijke ontwikkeling van de leerlingen. Het gesprek zou volgens de ICC'er drie keer per jaar moeten plaatsvinden: een keer met ouders en twee keer tussen de leerling en de leerkracht. Het tweede type gesprek, het rapportgesprek, vindt plaats vanaf groep 1. De leerlingen delen met hun ouders waar zij trots op zijn aan de hand van het Schoolfolio.

Schoolfolio wordt vooral gebruikt door de groepsleerkrachten. De leerkrachten hebben de grootste verantwoordelijkheid: zij beheren niet alleen een jaargroep, maar verzamelen en uploaden ook het materiaal. Ook bepalen zij wanneer de leerlingen aan Schoolfolio kunnen werken. De rol van de leerlingen uit zich zoals gezegd in de keuze voor foto's die zij in Schoolfolio willen uploaden op basis van een fotoselectie van leerkrachten. Vanwege de grote rol van leerkrachten hangt het sterk af van hun inzet in hoeverre de portfolio's op dit moment een persoonlijke groei laten zien en of de leerlingen zichzelf op basis hiervan kunnen bijsturen. Volgens de ICC'er vergeten sommige leerkrachten soms foto's te maken, zoals bij de groep 8 musical en de excursies van de kleuters, waardoor momenten van groei verloren kunnen gaan.

Naast de leerkrachten en de leerlingen speelt een aantal andere actoren een rol bij het gebruik van Schoolfolio. De rol van de ICC'er beperkt zich tot het plaatsen van Schoolfolio als punt op de agenda van teamvergaderingen. Zij heeft geen invloed op de inhoud van het portfolio. Dit komt omdat Schoolfolio niet noodzakelijk aan het cultuuronderwijs is gekoppeld: de inhoud is afhankelijk van de keuze van de leerlingen, aldus de ICC'er. De bouwcoördinatoren doen wel suggesties voor het fotograferen van activiteiten. De onderwijsassistent ondersteunt vervolgens bij het uploaden van de foto's. De ouders beschikken over de inloggegevens. Zij zouden het portfolio van hun kind dus kunnen bekijken, maar hiervan is volgens de ICC'er nog nauwelijks sprake. Dit kwam tijdens de rapportgesprekken boven tafel. Een aantal ouders stuurt soms wel foto's naar de leerkrachten met de wens dat die in Schoolfolio worden opgenomen. De cultuurcoach voegt, in haar rol als beeldend kunstenaar op de school, materiaal toe van de ateliers. De overige samenwerkingspartners, zoals culturele instellingen, spelen op dit moment nog geen rol bij het gebruik van Schoolfolio.

De school beschikt over de benodigde ondersteunende middelen voor het gebruik van Schoolfolio: er zijn niet alleen iPads en computers, maar sinds kort ook chromebooks. Deze kunnen in de klassen worden ingezet om materiaal te uploaden. De chromebooks en de jaarlijkse kosten voor het gebruik van Schoolfolio bekostigt de school vanuit het ICT-budget.

Meningen en wensen

Over het algemeen zijn de directeur en de ICC'er tevreden over Schoolfolio. Zij vinden het portfolio een goed instrument voor het vastleggen van leermomenten in de expressieve vakken en het bewegingsonderwijs. Dit gebeurt alleen nog niet standaard, omdat er geen inhoudelijke afspraken zijn gemaakt met de leerkrachten. In de toekomst wil de directeur de inhoud van Schoolfolio meer sturen: hij wil het koppelen aan het thematisch werken. De afsluiting van een thema – het presentatiemoment van de leerlingen – kan dan in Schoolfolio worden opgenomen. De school is ook van plan om het cultuuronderwijs

thematisch²⁵ aan te bieden waardoor Schoolfolio mogelijk een grotere samenhang zal krijgen met de kunstzinnige activiteiten op de school.

Wat betreft de organisatie rondom Schoolfolio wensen de directeur en de ICC'er met name een grotere betrokkenheid van ouders. Op dit moment is die betrokkenheid nog niet groot, aldus de directeur. Zo bleek tijdens de rapportgesprekken dat het merendeel van de ouders de portfolio's niet had bekeken. De betrokkenheid willen zij vergroten met behulp van technische veranderingen aan Schoolfolio. Zij wensen een eenvoudiger manier om in te loggen – het liefst zonder wachtwoorden en gebruikersnamen. Deze worden volgens de directeur vaak verkeerd ingevoerd waardoor ouders een drempel kunnen ervaren om Schoolfolio te gebruiken. Een app kan het inloggen volgens hem vergemakkelijken. Ten tweede is de wens geuit dat de beheerder van groepen meer zicht krijgt op wie Schoolfolio gebruikt. Als ouders dan een wachtwoord wijzigen of het portfolio van hun kind bekijken, zou de directeur een melding willen zien. Ten slotte vinden de directeur en de ICC'er het handig als de ouders ook een melding krijgen wanneer een leerkracht iets toevoegt. De genoemde technische veranderingen zullen de toegankelijkheid van Schoolfolio voor ouders verbeteren, aldus de directeur. Hij acht deze veranderingen noodzakelijk om het gebruik in de toekomst voort te zetten.

Naast de genoemde wensen uit de directeur nog een aantal andere wensen. Hij zou graag duidelijkheid willen krijgen over de maximale bestandsgrootte, de foto's op de gewenste plek in de portfolio's willen zetten (in plaats van de ordening naar moment van uploaden), vaker een nieuwsupdate van Schoolfolio willen ontvangen en duidelijkheid krijgen over wat er met de portfolio's gebeurt als de leerlingen van school gaan.

3.2 Basisschool De Briljant

Basisschool De Briljant uit Deventer heeft zich landelijk georiënteerd op de mogelijkheden om met een portfolio te werken. De waarnemend directeur kwam vervolgens in gesprek met de lokale steunfunctie-instelling die haar in contact bracht met een cultuurcoach van Kunstkade. De coach introduceerde Schoolfolio en adviseerde de leerkrachten over het gebruik. Met haar is afgesproken om het portfolio eerst in groep 6 uit te proberen. Dat gebeurde ten tijde van het interview sinds twee maanden. De school gaat na hoe Schoolfolio er uit ziet en hoe het werkt. In de tussentijd hebben de leerkrachten een teamtraining over het belang van reflectie gevolgd. Zij hebben met elkaar reflectieformulieren gemaakt die in het portfolio gebruikt kunnen worden. De school is van plan om binnen korte tijd – twee weken na het interview – Schoolfolio inclusief reflectieformulieren schoolbreed in te zetten.

Doel van Schoolfolio

De school wil twee dingen met Schoolfolio bereiken: in beeld brengen waar de leerlingen trots op zijn en een overzicht geven van hun ontwikkeling. Volgens de waarnemend

²⁵ De huidige ateliers zijn al gekoppeld aan thema's, maar dit zijn andere thema's dan die bij wereldoriëntatie worden gebruikt.

directeur dient het portfolio in het eerste geval als presentatiemiddel en in het tweede geval als reflectiemiddel. Volgens haar is een portfolio pas waardevol als leerlingen naast presenteren ook kunnen reflecteren. De reflectieformulieren zijn vanuit deze gedachte tot stand gekomen. De school koppelt het portfolio niet alleen aan het cultuuronderwijs: het gaat om alle momenten waarop leerlingen trots kunnen zijn en om hun brede ontwikkeling. De school wil Schoolfolio ook als alternatief voor het rapport gaan gebruiken.

Toepassing van Schoolfolio

Tijdens deze proefperiode zijn over de inhoud van Schoolfolio geen afspraken gemaakt. De portfolio's bestaan uit bestanden en reflectievragen van uiteenlopende onderwijsactiviteiten. In de toekomst wil de school Schoolfolio ook gebruiken tijdens een tweejaarlijks reflectiegesprek.

Een aantal groepsleerkrachten gebruikt Schoolfolio. De school heeft een werkgroep portfolio in het leven geroepen. De werkgroep bestaat uit leerkrachten van groep 1, 2, 3, 4 en 6. Zij gaan met elkaar na hoe de ontwikkeling van leerlingen gevolgd kan worden en delen hun bevindingen tijdens een studiedag met collega's. De leerkracht van groep 6 gebruikt als enige het portfolio in de klas. Zij heeft materiaal en reflectievragen toegevoegd en de leerlingen het portfolio laten zien. De ICC'er, de onderwijsassistent, de ouders en de culturele partners spelen (nog) geen rol bij het gebruik van Schoolfolio.

Meningen en wensen

Vanwege de korte gebruiksduur heeft de school nog nauwelijks een mening kunnen vormen over Schoolfolio. De directeur is alleen benieuwd hoeveel werk het zal zijn voor de leerkrachten en of de leerkrachten van groep 1 en 2 een papieren portfolio zullen missen.

3.3 Basisschool De Cristalla

Basisschool De Cristalla in Zwolle kwam in aanraking met Schoolfolio door deelname aan het programma Cultuureducatie met Kwaliteit. Om in aanmerking te komen voor de subsidie was het gebruik van een portfolio een voorwaarde. De school had een voorkeur voor een digitaal portfolio. De beeldend kunstenaar die op hun school werkzaam is, heeft hen toen in contact gebracht met Schoolfolio. Ze begonnen aanvankelijk met een pilot. Het team reageerde enthousiast waarop de school met alle groepen is gestart. Dit was ten tijde van het onderzoek drie jaar geleden.

Doel van Schoolfolio

De school heeft twee doelen met Schoolfolio: zichtbaar maken welke culturele activiteiten de leerlingen ondernemen om zo hun culturele ontwikkeling te kunnen volgen, en zichtbaar maken hoe zij bepaalde gebeurtenissen ervaren waarbij het vooral gaat om de momenten dat de leerlingen trots zijn op zichzelf. In het eerste geval is het portfolio

gekoppeld aan het cultuuronderwijs – door de school opgevat als lessen beeldende kunst. In het tweede geval kan de inhoud uiteenlopend zijn, afhankelijk van datgene waar leerlingen zichtbaar genieten. Het gaat om de ‘schittermomenten’, aldus de ICC’er. De ICC’er gebruikt Schoolfolio zelf ook nog als beoordelings- en registratie-instrument voor de beeldende lessen.

Toepassing van Schoolfolio

De school heeft afgesproken dat alle leerkrachten jaarlijks twee items toevoegen in Schoolfolio. De items zijn verbonden aan grote beeldende projecten die de school uitvoert. De leerkrachten kunnen kiezen om het resultaat van een project op te nemen of (een deel van) de presentatie die aan het einde plaatsvindt. Ook moedigt de ICC’er hen aan om een registratieformulier in te vullen, waaruit blijkt aan welke beeldende aspecten zijn gewerkt. Reflectie van de leerlingen heeft als zodanig nog geen plek in Schoolfolio. Dit vindt wel plaats, maar dan in de klas, tussen andere activiteiten door. Volgens de ICC’er, tevens leerkracht van groep 3, kost het te veel tijd om leerlingen zelf iets bij het materiaal in Schoolfolio te laten schrijven. Zij gebruikt het als enige leerkracht ook tijdens de rapportbespreking – als aanvulling op de resultaten voor de zaakvakken.

Uit de praktijk blijkt dat nog niet alle leerkrachten materiaal toevoegen in Schoolfolio, aldus de ICC’er. Zij weet niet wat hier de oorzaak van is. Iedere groep beschikt over een camera en de bovenbouw ook over chromebooks dus gebrek aan ondersteunende middelen kan de oorzaak niet zijn. Tijdens een gepland overleg wil zij het gebruik van Schoolfolio bespreken. De leerkrachten die wel materiaal toevoegen, pakken dit op twee verschillende manieren aan. Sommige leerkrachten ordenen de foto’s per leerling in mapjes en andere doen dit per thema of gebeurtenis alvorens zij die in Schoolfolio plaatsen.

Ondanks het feit dat niet alle leerkrachten Schoolfolio gebruiken, zijn zij eigenaar van de portfolio’s omdat zij verantwoordelijk zijn voor het toevoegen van materiaal. De leerlingen beschikken niet over de inloggegevens en hebben er nog niet mee gewerkt. In de toekomst wil de school dat de leerlingen zelf hun portfolio vullen. De bovenbouwleerlingen hebben inmiddels geleerd hoe zij de *chromebooks* kunnen gebruiken. Naast de leerlingen spelen ook de onderwijsassistent, de ouders en de culturele partners nog geen rol bij Schoolfolio. De ICC’er legt uit dat ouders pas worden betrokken als alle leerkrachten het instrument vullen met materiaal. Hoe de ouders een rol gaan spelen, is nog niet duidelijk.

Meningen en wensen

De ICC’er die deelnam aan dit onderzoek is grotendeels tevreden over Schoolfolio. Zij vindt het een gebruiksvriendelijk product: het kost haar weinig moeite om materiaal toe te voegen. Wel hoort zij van collega’s dat die het veel werk vinden. Zij noemt vijf wensen die in de loop van de tijd zijn ontstaan. Zij wil graag langere filmpjes kunnen toevoegen, de filmpjes in de juiste (rechte) stand kunnen draaien, het materiaal dat zij uploadt kunnen ordenen naar gebeurtenissen in plaats van naar tijdstip van toevoegen, en de portfolio’s op een USB-stick zetten zodat zij die na groep 8 kan meegeven aan de

leerlingen. Ten slotte wil zij dat de bovenbouwleerlingen het portfolio zelf gaan vullen zodat de werkdruk van de leerkrachten kleiner wordt.

3.4 Basisschool De Steen

Basisschool De Steen uit Leeuwarden begon drie jaar geleden (gerekend vanaf het tijdstip van het interview) met Schoolfolio omdat zij op die manier het cultuuronderwijs een stimulans wilde geven. De ICC'er vond het cultuuronderwijs nog ondermaats en hoopte dat dit met Schoolfolio zou verbeteren. De school heeft het portfolio stapsgewijs geïntroduceerd in de verschillende groepen. In eerste instantie is groep 1 en 2 begonnen, in het tweede jaar is dit uitgebreid naar groep 3 en in het derde jaar naar de overige groepen. Alleen de leerlingen uit groep 8 gebruiken geen portfolio, omdat zij dan voor enkel een jaar materiaal kunnen verzamelen. Op dit moment ligt de nadruk op het ontdekken van de mogelijkheden van Schoolfolio. De school zal het gebruik in de toekomst voortzetten als het iets van de huidige werkzaamheden vervangt.

Doel van Schoolfolio

De school wil met Schoolfolio niet alleen in beeld brengen over welke talenten de leerlingen beschikken, maar ook zicht krijgen op hun culturele ontwikkeling. Talent van de ICC'er breed op: leerlingen kunnen talentvol zijn op allerlei gebied zoals de kunsten, maar ook in sport. De culturele ontwikkeling wil zij volgen door de paspoortvragen ieder jaar te beantwoorden en de activiteiten van het Kunstmenu (jaarlijks cultuur-educatief programma van Kunstkade) te documenteren. De ICC'er benadrukt dat de huidige functie van Schoolfolio na dit jaar kan veranderen, omdat de overige leerkrachten dan ook een mening over het instrument hebben gevormd.

Toepassing van Schoolfolio

De school heeft afgesproken wat in Schoolfolio moet worden opgenomen: in ieder geval het 'wie-ben-ik' onderdeel, oftewel de paspoortvragen, en foto's en filmpjes van de activiteiten van het Kunstmenu. Alles wat hiernaast in de portfolio's komt, is afhankelijk van de keuze van de leerkrachten en de leerlingen. Dit kunnen foto's en filmpjes zijn van bijvoorbeeld muzieklessen, beeldende lessen, technieklessen, spreekbeurten, vakantie-ervaringen of festiviteiten. Sommige leerkrachten voegen ook tekst en opdrachten toe in de portfolio's.

Vooraf de leerkrachten en ouders gebruiken Schoolfolio: zij beschikken over de inloggegevens en vullen de portfolio's met foto's, filmpjes, teksten en opdrachten. Het eigenaarschap ligt dus duidelijk bij hen. Ouders ondersteunen ook hun kind(eren) bij het invullen van de paspoortvragen of zij doen dit geheel zelfstandig, dus zonder tussenkomst van hun kind(eren). Dit laatste blijkt volgens de ICC'er uit het taalgebruik. Als antwoord op de vraag over welke eigenschappen het kind beschikt, staat bijvoorbeeld 'sociaal'. Zeker jongere kinderen kennen dit woord nog niet, aldus de ICC'er. Behalve actieve ouders zijn er echter ook ouders die Schoolfolio helemaal niet gebruiken. In dat geval ontbreken de paspoortvragen en staat er verder niets in de portfolio's van de leerlingen.

De meeste leerlingen spelen een beperkte rol bij het gebruik van Schoolfolio. De kleuters vullen de paspoortvragen met de leerkracht in en de leerlingen uit groep 3 tot en met 6 doen dit met hun ouders. Alleen de leerlingen van groep 7 zijn eigenaar van hun portfolio: zij vullen de paspoortvragen zelf in en voegen materiaal toe met behulp van tablets.

De ICC'er heeft de grootste verantwoordelijkheid bij het gebruik van Schoolfolio. Niet alleen zet zij jaarlijks de groepen over, ook motiveert en controleert zij collega's, informeert ouders, bezoekt bijeenkomsten van Schoolfolio en onderhoudt contact met culturele partners. Drie jaar geleden heeft zij ook contact gehad met de cultuurcoach die haar hielp met het overzetten van de groepen en het bepalen van de inhoud van Schoolfolio. De coach ondersteunt nu nog bij het uploaden van materiaal indien leerkrachten dit willen.

Meningen en wensen

De ICC'er die deelnam aan dit onderzoek is tevreden over Schoolfolio. Zij zegt: "Het is een heel mooi overzicht van wat er in een jaar gebeurt, en dan sluit je het weer af en het jaar erop krijg je weer nieuwe dingen." Zij is ook positief over de bijeenkomst die jaarlijks wordt georganiseerd: door het uitwisselen van ervaringen tussen scholen komt zij op nieuwe ideeën zoals het tutorschap en de mogelijkheid om feedback en opdrachten te geven aan de leerlingen. Zij heeft nog een tweetal wensen ten aanzien van het instrument. Allereerst zou zij graag een plaatje van een toegevoegd filmpje willen zien in de portfolio's. Dit is nu niet altijd het geval. Daarnaast wil zij bij alle leerlingen uit alle groepen tegelijkertijd materiaal met tekst kunnen toevoegen en aanpassen.

De ICC'er vindt dat zij nog onvoldoende zicht heeft op de mogelijkheden van Schoolfolio. Zij heeft daarom vijf vragen:

1. Komt er een melding nadat een leerkracht feedback heeft gegeven?
2. Hoe zien ouders dat een opdracht is toegevoegd? Moeten ze hiervoor inloggen of krijgen ze een bericht via hun e-mailadres die ze in hebben kunnen vullen?
3. Hoe kunnen de leerlingen die van school gaan (tussentijds of na groep 8) het portfolio bewaren of opslaan?
4. Moet je voor portfolio's van leerlingen betalen die nog in het systeem staan, maar niet naar een nieuw jaar zijn overgezet?

3.5 Basisschool De Edelsteen

Basisschool De Edelsteen uit Leeuwarden is begonnen met Schoolfolio om de visie op het belang van cultuuronderwijs uit te dragen. De school besteedt de afgelopen jaren meer aandacht aan de kunstvakken, omdat zij het belangrijk vindt dat leerlingen zich op een creatieve manier kunnen uiten en ontwikkelen. Leerlingen die minder goed zijn in taal en rekenen zijn vaak beter in de creatieve vakken, aldus de ICC'er. Zij vindt het belangrijk dat dit ook zichtbaar wordt en dat is mogelijk met Schoolfolio. Voordat de school begon met het gebruik vond een gesprek plaats tussen de directeur, de ICC'er en de cultuurcoach. De mogelijkheden zijn toen besproken. De coach heeft vervolgens een workshop gegeven en

daarna is tijdens een teambespreking besloten dat Schoolfolio een bruikbaar instrument is voor de school. De school werkt er ten tijde van het interview 4 jaar mee.

Doel van Schoolfolio

Het doel van de school met Schoolfolio is laten zien wat de leerlingen doen en hoe zij zich ontwikkelen binnen het cultuuronderwijs. Daarmee wordt de leerlijn beeldende kunst, die onderdeel is van het cultuuronderwijs op de school, ook meteen zichtbaar volgens de ICC'er. Daarnaast vindt de school het belangrijk dat Schoolfolio van het kind zelf is: de leerlingen moeten eigenaar zijn van het eigen portfolio.

Toepassing van Schoolfolio

De school heeft het gebruik van Schoolfolio geleidelijk aan opgebouwd. In de eerste twee jaar werd alleen het paspoort ingevuld en een item toegevoegd. In de twee jaar daarna is dit uitgebreid met meer vaste onderdelen. Zo heeft de school afgesproken om vanaf groep 1 foto's van twee culturele activiteiten in het kader van het Kunstmenu toe te voegen en vanaf groep 4 ook foto's van twee ateliers per leerjaar. Daarnaast zijn de leerkrachten en leerlingen vrij in het uploaden van andere foto's van culturele activiteiten of bijzondere gebeurtenissen, zoals een boekbespreking, bezoeken aan gebouwen, kooklessen of sportactiviteiten. De leerkrachten van groep 1 en groep 8 geven ook commentaar op de leerlingen, bijvoorbeeld dat zij 'super trots' zijn. De leerkrachten van groep 7 en 8 voegen reflectievragen toe. Zij vragen de leerlingen wat zij met de opdracht willen bereiken, wat zij hebben gedaan, hoe zij de opdracht hebben aangepakt en of ze het moeilijk of gemakkelijk vonden. Stickers worden soms gebruikt, en feedback wordt vrijwel niet gegeven door de leerkrachten.

De manier waarop de leerlingen Schoolfolio gebruiken verschilt per bouw. In de onderbouw spelen de leerlingen nog een beperkte rol, omdat zij er nog niet zelfstandig mee kunnen werken. De leerkrachten, ondersteund door de administratief medewerker, maken en uploaden materiaal en voegen tekst toe. De leerlingen van de bovenbouw en eventueel een stagiaire ondersteunen de leerlingen uit de onderbouw bij het invullen van de paspoortvragen. Vanaf de middenbouw groeit de zelfstandigheid van de leerlingen: vanaf groep 4 vullen zij de paspoortvragen zelf in. De leerlingen van groep 6 tot en met 8 kiezen ook zelf de foto's, voegen die toe en doen opdrachten. De leerlingen uit groep 7 en 8 antwoorden ten slotte als enige ook op reflectievragen. Volgens de ICC'er zijn de leerlingen vanaf groep 6 eigenaar van hun portfolio door de grote mate van verantwoordelijkheid over de inhoud en het gebruik van Schoolfolio.

De ICC'er, die tevens leerkracht van groep 8 is, speelt ook een grote rol bij de toepassing van Schoolfolio. Allereerst informeert en motiveert zij haar collega's. Ze legt uit hoe Schoolfolio werkt, geeft tips hoe en wanneer foto's gemaakt en toegevoegd kunnen worden en hoe leerlingen betrokken kunnen worden. Daarnaast heeft zij ook een controlerende functie. Zij gaat na of haar collega's bestanden uploaden en indien dit niet zo is dan spreekt zij hen hierop aan. Ten slotte informeert zij ouders over de functie en de inhoud van Schoolfolio en geeft hen de inloggegevens. Sommige ouders hebben hierdoor in het portfolio gekeken en de profielfoto van hun kind(eren) gewijzigd. De cultuurcoach

heeft de ICC'er en leerkrachten in het begin geïnformeerd, en ondersteunt bij het maken van foto's.

Schoolfolio is vastgesteld als een verplichte onderwijstaak op de school. Als de leerlingen werken met hun portfolio dan wordt dit op een soort strippenkaart afgestreept. De mate waarin Schoolfolio wordt gebruikt, verschilt echter per groep. In groep 8 gebeurt dit gemiddeld eens in de drie weken. De leerkracht koppelt het aan de ateliers die iedere drie weken plaatsvinden. De leerlingen krijgen dan circa vijftien tot twintig minuten de tijd om in hun portfolio te werken. De leerkracht heeft geen zicht op de mate waarin het in de andere groepen wordt gebruikt.

Meningen en wensen

De twee leerkrachten die aan dit onderzoek deelnamen zijn tevreden over Schoolfolio. De leerkracht van groep 1 benadrukt de meerwaarde van het instrument voor de leerlingen. Zij zegt: "Dit is iets waar een opbouw in zit, de hele ontwikkeling van een kind eigenlijk en dat vind ik wel heel leuk voor henzelf". Ook ziet zij een meerwaarde voor ouders. Als ouders zien wat de school doet aan cultuuronderwijs, dan kan dit volgens haar zorgen voor betrokkenheid. De leerkrachten zijn ook tevreden over de organisatie rondom de toepassing van Schoolfolio op hun school. De ICC'er is blij met de ondersteuning van de administratief medewerker. De leerkrachten hoeven hierdoor minder tijd aan de coördinerende taken, zoals het overzetten van de groepen naar een nieuw jaar, te besteden. De leerkracht van groep 1 is ook blij met de sfeer die ervoor zorgt dat collega's elkaar helpen als er iets niet lukt. Wat betreft de invoering van de AVG verwachten zij geen problemen voor het gebruik van Schoolfolio. De ouders is om toestemming gevraagd foto's van hun kind(eren) te gebruiken op de website maar ook in de portfolio's van andere kinderen. Zij verwachten dat ouders akkoord gaan. Als dit niet zo is dan kunnen persoonlijke foto's van leerlingen alsnog in het eigen portfolio opgenomen worden, aldus de ICC'er.

De leerkrachten noemen ieder een aspect van de organisatie rondom Schoolfolio die zij als lastig ervaren. De ICC'er vindt haar controlerende rol lastig, omdat zij collega's moet aansporen om materiaal te uploaden. Zij zegt: "we zijn er al best wel lang mee bezig, maar het is nog steeds niet bij iedereen vanzelfsprekend, even makkelijk en duidelijk hoe het moet". De leerkrachten vinden het portfolio volgens haar waardevol, maar zien het nog niet als vast onderdeel van het curriculum en denken dat het ingewikkeld is om te gebruiken en daardoor veel tijd kost. De leerkracht van groep 1 wist aanvankelijk niet hoe zij Schoolfolio kon gebruiken voor de leerlingen die verlegen zijn en nog weinig praten. De paspoortvragen kon zij dan immers niet invullen. Zij was echter niet op de hoogte van het feit dat de paspoortvragen ook overgeslagen konden worden alvorens items toe te voegen.

Beide leerkrachten hebben een aantal wensen ten aanzien van Schoolfolio. De leerkracht van groep 1 wil graag dat de paspoortvragen worden aangepast zodat die qua taalgebruik beter passen bij de leeftijdsgroep. Zoals de vragen nu zijn geformuleerd, snappen de jongere leerlingen niet wat zij moeten antwoorden. Zij geeft een aantal suggesties, zoals 'waar ben je goed in?' in plaats van 'deze drie woorden passen goed bij

mij' en 'waar speel jij het liefst?' in plaats van 'wat is jouw favoriete plekje?'. De leerkracht van groep 8, tevens de ICC'er, heeft drie wensen. Ten eerste wil zij graag dat de sterretjes die te zien zijn nadat iemand iets heeft toegevoegd in Schoolfolio langer dan een dag blijven staan. Soms kan zij namelijk pas later in een portfolio kijken en dan weet ze niet of de leerlingen iets hebben toegevoegd. Ten tweede wil zij het aantal labels dat nu wordt gebruikt, uitbreiden. Nu zijn er labels voor Schoolkade en ateliers, maar volgens haar kunnen er ook labels komen voor boekbesprekingen, leerdoelgesprekken en verschillende vakken. Ten slotte denkt zij dat de reflectievragen die nu in de bovenbouw worden gebruikt ook in de middenbouw ingezet kunnen worden.

3.6 Basisschool De Fluoriet

Sinds circa vijf jaar profileert basisschool De Fluoriet in Leeuwarden zich met een kunst- en cultuurprofiel. Vrijwel gelijktijdig is de school begonnen met Schoolfolio, omdat zij het als opstapje ziet naar het doel om cultuurprofielschool te worden. De cultuurcoach bracht de school aanvankelijk in aanraking met Schoolfolio: zij gaf een introductie en uitleg tijdens een teambijeenkomst. Naar aanleiding daarvan besloot de school het portfolio eerst in twee groepen uit te proberen. In het tweede jaar is de gehele school ermee gestart. Sinds het schooljaar 2017-2018 onderzoekt de leerkracht van groep 7 in hoeverre Schoolfolio als rapport gebruikt kan worden. Hij onderzoekt wat de ontwerpeisen van een rapport zijn zodat de culturele competenties²⁶, en de manier waarop leerlingen zich hierin ontwikkelen, zichtbaar gemaakt kunnen worden. Hij verwacht dat dit mogelijk is. In ieder geval sluit het volgens hem aan bij de competentie 'eigenaarschap' waarop de school een focus heeft gelegd.²⁷

Doel van Schoolfolio

Basisschool De Fluoriet wil Schoolfolio gebruiken om de individuele beleving van leerlingen tijdens kunstzinnige en culturele activiteiten vast te leggen. De school noemt het daarom een *kunst- en cultuurportfolio*.²⁸ Op de langere termijn wil de school Schoolfolio ook gebruiken om de culturele ontwikkeling zichtbaar te maken. Volgens de leerkracht van groep 7 en 8 is dit mogelijk als het proces waarin leerlingen 21ste-eeuwse vaardigheden gebruiken, wordt gedocumenteerd. Hij koppelt de culturele ontwikkeling dan niet alleen aan het cultuuronderwijs. Vaardigheden zoals samenwerken en creativiteit kunnen ook tijdens andere vakken een rol spelen. Uit het onderzoek dat hij nu uitvoert moet echter blijken of het mogelijk is om met Schoolfolio de culturele ontwikkeling zichtbaar te maken. Als dit het geval is dan maakt de school hier beleid op. Volgens de leerkracht zou Schoolfolio dan een rapportfunctie krijgen.

²⁶ Hij onderscheidt zes culturele competenties: samenwerken, burgerschap, creativiteit, karakter (eigenaarschap), communicatie en kritisch denken.

²⁷ Vanuit de schoolvereniging kiest iedere school een van de zes competenties en biedt vervolgens activiteiten aan zodat leerlingen zich in de competentie kunnen ontwikkelen.

²⁸ Basisschool De Fluoriet. Schoolgids 2017-2018, p. 7.

Toepassing van Schoolfolio

De inhoud van Schoolfolio bestaat uit minimaal twee tot drie items. Alle leerlingen beschikken over een wie-ben-ik-pagina en materiaal van de activiteiten uit het Kunstmenu. De leerlingen uit groep 1 tot en met 3 beschikken ook over een item van het kletstheater: een voorloper van de spreekbeurt. Naast deze vaste onderdelen kunnen de portfolio's bestaan uit foto's of filmpjes van de lessen drama en muziek of de ateliers die vier keer per jaar plaatsvinden. In groep 7 en 8 wordt Schoolfolio als enige ook gebruikt voor het geven van feedback, opdrachten en labels.

In groep 1 tot en met 6 wordt Schoolfolio vooral gebruikt door de leerkrachten: zij zijn verantwoordelijk voor het maken en uploaden van filmpjes, foto's of ander materiaal. Daarnaast begeleiden zij de leerlingen bij het invullen van de paspoortvragen. De ICC'er controleert de leerkrachten en spoort hen zo nodig aan of adviseert over de manieren om Schoolfolio te gebruiken. Volgens haar hebben nog niet alle leerkrachten ingelogd, wat blijkt uit het ontbreken van een profielfoto en de paspoortvragen.²⁹ De leerkracht van groep 7 en 8 denkt dat dit komt omdat zij het gebruik van Schoolfolio ingewikkeld vinden en er geen tijd voor willen vrij maken. De leerkrachten die wel foto's van het Kunstmenu toevoegen, doen dit meestal van de activiteit zelf en niet van de verwerkingsles. De leerkracht van groep 7 en 8 vindt dit een gemiste kans, omdat juist de individuele verwerking laat zien wat de leeropbrengst van leerlingen is; zeker als er feedback wordt gegeven. Hij doet dit daarom wel.

In het kader van een onderzoek dat de leerkracht van groep 7 en 8 uitvoert voor zijn opleiding, verkend hij uitgebreid de verschillende mogelijkheden van Schoolfolio. Zo heeft hij een fictief leerlingaccount aangemaakt zodat hij weet wat de leerlingen ermee kunnen doen en wat zij zien als een leerkracht iets toevoegt. De leerkracht heeft Schoolfolio al breed ingezet. Hij heeft bijvoorbeeld het controledictée toegevoegd, laat de leerlingen bekijken welke fouten zij hebben en vraagt hen vervolgens wat zij nog moeilijk vinden. Hoe noemt deze opdracht 'toetsreflectie'. Ook gebruikt hij Schoolfolio voor het cultuuronderwijs. Hij heeft een video gemaakt van een dramales en daar vragen aan gekoppeld over de competentie samenwerking. De leerkracht heeft inmiddels twintig labels geformuleerd die aansluiten bij de activiteiten die in Schoolfolio zijn opgenomen. De bedoeling is dat de leerlingen uit groep 7 en 8 deze labels ook aanvinken wanneer zij materiaal uploaden. Een aantal van hen doet dit. Hij controleert iedere twee weken wat de leerlingen in hun portfolio hebben gedaan. Zo heeft een leerling bijvoorbeeld een brief geschreven aan zichzelf, zodat hij de brief kan lezen als hij ouder is. Andere leerlingen maakten een karikatuur van zichzelf of voegden foto's toe van een bezoek aan een museum. De leerlingen beschikken over tablets om te kunnen werken in Schoolfolio.

De cultuurcoach heeft uiteenlopende taken bij het gebruik van Schoolfolio: zij informeert, adviseert, enthousiasmeert en biedt praktische ondersteuning. Bij aanvang heeft zij een teambijeenkomst gegeven over de mogelijke functie, de inhoud en het gebruik van Schoolfolio. Met de ICC'er heeft zij een brief gemaakt om ouders te

²⁹ Dit was een verplicht onderdeel van Schoolfolio, maar inmiddels hoeven scholen dit niet meer als eerste in te vullen.

informereren. Zij adviseert de leerkrachten over en ondersteunt hen bij het gebruik van de portfolio's. Ze helpt bij het maken van opdrachten en labels en geeft de leerlingen soms zelf feedback. Soms kijkt zij hoe de leerkrachten ermee werken, maar deze taak heeft de ICC'er nu overgenomen.³⁰

De ouders doen nog weinig met Schoolfolio, denken de ICC'er en de leerkracht van groep 7 en 8. Volgens hen moedigen sommige ouders hun kind(eren) aan om iets in hun portfolio te zetten. Zij denken dat de leerlingen dan op latere leeftijd sneller uit henzelf het portfolio zullen gebruiken. In de schoolgids staat dat ouders het portfolio ook mogen vullen met materiaal, maar tijdens het interview is hier niets over gezegd.³¹

Meningen en wensen

Vooraf de leerkracht van groep 7 en 8 heeft naar aanleiding van zijn onderzoek een mening gevormd over Schoolfolio en wensen geuit voor het toekomstige gebruik ervan. Zo zou hij graag de ontwikkeling van leerlingen binnen de zes culturele competenties in Schoolfolio zichtbaar willen maken. Een eerste belangrijke stap hiervoor is volgens hem eenduidigheid krijgen over de begrippen. Vervolgens moeten de activiteiten dusdanig ingericht worden dat aan de competenties wordt gewerkt. Dan moet een waarderingsschaal worden gemaakt op basis van gedragsindicatoren. Deze gedragsindicatoren bestaan nog niet. In de onderbouw bestaan al wel rubrics voor de zes competenties in Dorr.³² Deze worden gebruikt voor een papieren portfolio. De leerkracht denkt dat deze ook in de midden- en bovenbouw gebruikt kunnen worden. Basisschool De Fluoriet zou op die manier met Schoolfolio over een persoonlijke en procesgerichte aanpak voor een rapport beschikken. Zijn collega's hebben aangegeven dat zij dit belangrijk vinden, maar het proces om ertoe te komen, is volgens de leerkracht van groep 7 en 8 een struikelblok: het blijft deels subjectief om de competenties en gedragsindicatoren te bepalen en het kost veel tijd en vaardigheid om Schoolfolio op de genoemde manier te gebruiken. Op dit moment beschouwen de leerkrachten het rapport en Schoolfolio nog als iets anders. De leerkracht van groep 7 en 8 ziet daarom een taak voor zichzelf om zijn collega's bewust te maken dat, datgene wat zij willen voor een rapport, mogelijk is met Schoolfolio. Zelf zou hij zijn collega's willen ondersteunen om hiertoe te komen. Hij vindt dat Schoolfolio dan – als rapportmiddel – wel opgenomen moet worden in de taakomschrijvingen van de leerkrachten.

Daarnaast heeft de leerkracht nog twee technische wensen. Ten eerste zou hij, als hij bijvoorbeeld twee labels aanvinkt in Schoolfolio, graag alleen de items willen zien die aan beide labels zijn gekoppeld. Op dit moment komen in zo'n geval ook de items tevoorschijn die over een van beide labels beschikken. Ten tweede zou hij graag als leerkracht bestanden bij de feedback willen toevoegen die niet voor de leerlingen zichtbaar zijn. Hij hoopt hiermee het proces van de leerlingen beter te kunnen volgen.

³⁰ De school werkt niet samen met de kinderopvang in het kader van Schoolfolio.

³¹ Basisschool De Fluoriet. Schoolgids 2017-2018, p. 7.

³² Zie voor meer informatie: <https://www.dorr-onderwijs.nl>

3.7 Basisschool De Geode

Basisschool De Geode in Grou is drie jaar geleden begonnen met Schoolfolio. De school zocht naar een balans tussen de creatieve en de cognitieve vakken waarbij de resultaten voor de cognitieve vakken al werden geregistreerd, maar die van de creatieve vakken nog niet. Met Schoolfolio kunnen ook de ervaringen en resultaten binnen de creatieve vakken worden vastgelegd. De cultuurcoach heeft bij aanvang overleg gehad met de directeur over de mogelijkheden van het portfolio. Het team is ermee in aanraking gekomen tijdens een teambijeenkomst. De leerkrachten hebben Schoolfolio kunnen inzien, een mening kunnen vormen en op die manier met elkaar besloten om ermee te starten. De onderbouw van basisschool De Geode is drie jaar geleden begonnen met Schoolfolio zodat de leerlingen vanaf het begin van hun schooltijd over een portfolio beschikken. Sinds dit jaar zijn alle groepen gestart en aan het einde van het schooljaar is de toepassing tot nu toe geëvalueerd.

Doel van Schoolfolio

Schoolfolio dient op de school voor het verzamelen en presenteren van werk dat leerlingen tijdens de creatieve vakken hebben uitgevoerd. De nadruk ligt op het werk waar de leerlingen trots op zijn. De directeur legt uit dat het doel kan veranderen als dit een wens is van ouders en leerlingen. Zo zou het ook gebruikt kunnen worden voor andere vakken. In dat geval kan het volgens de directeur de culturele ontwikkeling, die dus breder wordt opgevat dan alleen de kunstvakken, zichtbaar maken. Uiteindelijk wil de directeur dat Schoolfolio ook als hulpmiddel wordt ingezet bij kindgesprekken: “Hoe mooi zou het zijn en hoe krachtig is het als een kind zelf kan vertellen wat hij heeft geleerd en dat in de toekomst kan gebruiken?”.

Toepassing van Schoolfolio

De school heeft afgesproken dat iedere leerling over een portfolio beschikt waarin twee onderdelen zijn toegevoegd: de paspoortvragen en de foto's van activiteiten van het Kunstmenu en van de creatieve workshops. Daarnaast hebben de leerkrachten de vrijheid om ook foto's toe te voegen van andere activiteiten, zoals de creatieve middagen en uitstapjes, of van andere vakken. De aard van het materiaal en het aantal items verschilt per groep.

Na inzage in de portfolio's van een aantal willekeurige leerlingen blijkt een grote diversiteit tussen de portfolio's. Sommige leerlingen beschikken over een profielfoto, andere niet of over een logo van de school. Qua materiaal zijn bij sommige leerlingen de paspoortvragen ingevuld en bij andere foto's van activiteiten toegevoegd zoals het kunstmenu of de workshops. In het portfolio van een leerling staat ook een filmpje van een interview. Deze diversiteit wordt bevestigd tijdens de evaluatie die aan het einde van het schooljaar plaatsvond. Alle leerlingen beschikken nu over een portfolio met gemiddeld één item; foto's van de workshops ontbreken veelal. Van het toevoegen van feedback, hartjes of opdrachten is nu nog geen sprake.

Op dit moment werken vooral de leerkrachten met Schoolfolio. Het hangt van hun enthousiasme, tijdsinvestering en digitale vaardigheid af wat er in de portfolio's terecht komt en in welke mate ermee wordt gewerkt. Op de bovenbouwleerlingen na, die foto's maken voor hun portfolio, werken de leerlingen nog niet met Schoolfolio. Volgens de directeur hebben de leerlingen nog te weinig zicht op hoe Schoolfolio werkt. Dit komt mede doordat de school nog in een 'uitprobeerfase' zit. De rolverdeling zal volgens de directeur veranderen als hier meer afspraken over worden gemaakt. Zij zegt: 'Heb je op een gegeven moment iets met elkaar als school afgesproken, dan kun je tegen die leerkracht zeggen: "Jij bent verantwoordelijk. Wil je het delegeren bij ouders of oudere leerlingen op school die er ook mee werken? Prima."' De afgelopen jaren was hier echter geen sprake van. Zo zijn de ouders ook nog buiten beschouwing gelaten. Alleen de ouders van de MR en de ouderraad weten dat Schoolfolio gebruikt wordt. De cultuurcoach speelt wel een rol, maar alleen als de leerkrachten aangeven dat zij praktische ondersteuning wensen.

De evaluatie met leerkrachten onderstreept bij de directeur het belang van goede afspraken. In overleg met de leerkrachten is daarom een aantal afspraken gemaakt. Wat de inhoud van Schoolfolio betreft, blijft de focus liggen op materiaal van het Kunstmenu en de workshops, maar wordt het uitgebreid met materiaal van muzieklessen omdat de school hier vanaf schooljaar 2018-2019 sterk op gaat inzetten. Op organisatorisch gebied wordt een leerkracht verantwoordelijk voor het ondersteunen van zowel collega's als leerlingen bij de toepassing van Schoolfolio. De leerkracht zet de nieuwe groepen in het systeem en werkt wekelijks met een groep leerlingen van zowel de onder- als de bovenbouw aan het portfolio. Het tutorschap wordt dan ook geïntroduceerd: bovenbouwleerlingen worden aan onderbouwleerlingen gekoppeld zodat zij kunnen helpen met het vullen van de portfolio's. De cultuurcoach zal tijdens de cultuurlessen leerkrachten meer aansturen om Schoolfolio te gebruiken. Als deze afspraken worden opgevolgd en het enthousiasme bij de leerkrachten groeit dan zal volgens de directeur Schoolfolio het presentatiemiddel worden dat de school voor ogen heeft.

Meningen en wensen

De directeur vindt Schoolfolio een meerwaarde voor het onderwijs, maar ziet ook dat het tijd kost om het gestelde doel te bereiken. Zij zegt: 'De meerwaarde [...] komt pas op het moment dat een kind in een groep tegen de juf zegt: "Mag ik het [portfolio] even laten zien aan de rest van de kinderen in de klas? "'. Zij hoopt dat dit in schooljaar 2018-2019 gebeurt. In ieder geval gaat zij er van uit dat de leerlingen op hun 98^e nog over hun portfolio beschikken en de inhoud aan anderen kunnen laten zien. Er zijn echter twee factoren die het gebruik van Schoolfolio volgens haar bemoeilijken. Ten eerste kunnen door de invoering van de AVG mogelijk geen foto's van groepen leerlingen in individuele portfolio's toegevoegd worden. Daar staat tegenover dat de leerkrachten het moeilijk vinden om tijdens de creatieve middagen (workshops) foto's te maken van individuele leerlingen, omdat het groepsdoorbroken activiteiten (activiteiten waar leerlingen uit verschillende groepen aan deelnemen) betreft. Om toch een beeld te schetsen van de individuele beleving van een kind zou volgens de directeur een verhaaltje bij een foto

geschreven kunnen worden. Zij weet echter niet of dit voor de jongste leerlingen realistisch is. Ten tweede vindt zij het veel werk om groepen aan te maken en leerlingen over te zetten naar een nieuw jaar, omdat de school jaarlijks veel nieuwe combinatiegroepen heeft. Zij gaat alle individuele portfolio's van leerlingen langs om deze vervolgens in de juiste groep te zetten. De directeur ervaart dit niet als een probleem, maar wil ook niet dat het een persoonsafhankelijke taak is. Zij denkt daarom na over een oplossing. Uiteindelijk wil zij dat meerdere personen dit kunnen oppakken, zoals een lid van de werkgroep cultuur, de toekomstig ICC'er of de leerkrachten zelf.

De directeur heeft drie wensen ten aanzien van Schoolfolio. Allereerst wil zij in de toekomst de inhoud van Schoolfolio uitbreiden met onder andere het bekwaamheidsdossier en het rapport. Vanuit dit oogpunt hoopt zij dat Kunstcade de doelen van de verschillende activiteiten van het Kunstmenu gaat benoemen.³³ In Schoolfolio kan dan worden bijgehouden aan welke doelen de leerlingen werken. Ten tweede wil zij graag aan het einde van een schooljaar – nog voor de zomervakantie – de leerlingen kunnen overzetten naar een nieuw jaar. Het systeem maakt dit nu nog niet mogelijk. Ten slotte wil zij dat de leerkrachten foto's van groepsdoorbroken activiteiten vanuit hun eigen account gelijktijdig kunnen toevoegen in meerdere groepen.

³³ Zij verwijst hiervoor naar Werken met Kwaliteitskaarten die voor andere vakken worden gebruikt. Het doelenoverzicht dat hieruit rolt, zou zij ook graag voor het cultuuronderwijs willen hebben.

4. Conclusie

Alle scholen, op Basisschool De Briljant na, werken ten tijde van het onderzoek drie jaar of langer met Schoolfolio. De aanleiding voor het gebruik ervan blijkt op de drie scholen uit Leeuwarden en de school uit Grou duidelijk verbonden met het cultuuronderwijs. Zij willen met behulp van het portfolio ofwel het belang van cultuuronderwijs uitdragen ofwel er meer aandacht aan besteden. Op de scholen uit de overige steden is de koppeling met het cultuuronderwijs minder duidelijk. Alleen op Basisschool De Crystalla was het gebruik van Schoolfolio een voorwaarde vanuit het programma Cultuureducatie met Kwaliteit.

De manier waarop de zeven scholen in aanraking zijn gekomen met Schoolfolio komt overeen. Op bijna alle scholen vond allereerst een gesprek plaats tussen een cultuurcoach van Kunstkade en de directeur en/of de ICC'er waarna het team tijdens een bijeenkomst met Schoolfolio kon kennismaken. Zodra de groepsleerkrachten enthousiast reageerden op het instrument, wat op alle scholen het geval was, startten de scholen het gebruik van Schoolfolio. Op vijf van de zeven scholen gebeurde dit in de vorm van een pilot: een of meer groepen probeerden Schoolfolio uit voordat de rest van de school ermee aan de slag ging. Hoewel de scholen dus al minimaal drie jaar werken met Schoolfolio geldt dit voor de meeste van hen niet voor alle groepen. Sommige scholen bevinden zich nog steeds in een uitprobeerfase, zoals zij dit zelf noemen. Hieruit blijkt dat de implementatie van Schoolfolio in het onderwijs de nodige tijd kost.

Vrijwel alle scholen hebben tot doel om met Schoolfolio in beeld te brengen welke activiteiten individuele leerlingen uitvoeren, hoe zij deze beleven en eventueel hoe zij zich door deze activiteiten ontwikkelen. Het is afhankelijk van de rolverdeling in hoeverre het de scholen lukt om dit doel te bereiken. Als leerlingen verantwoordelijk zijn voor de inhoud van hun portfolio dan is de kans groter dat zij materiaal verzamelen van activiteiten die zij zelf ondernemen. Uit de praktijk blijkt echter dat op de meeste scholen de leerkrachten en/of de ouders verantwoordelijk zijn voor de inhoud en de toepassing van Schoolfolio. Het lukt nog niet iedereen om Schoolfolio te gebruiken waardoor het doel niet behaald wordt. De drie scholen die het wel lukt om een doelstelling van Schoolfolio grotendeels te bereiken, zijn De Aquamarijn, De Edelsteen en De Geode. Hier gebruiken de personen die verantwoordelijk zijn ook daadwerkelijk het portfolio. Zo lukt het de leerlingen van Basisschool De Aquamarijn deels om hun persoonlijke ontwikkeling te laten zien, omdat zij zelf het materiaal voor in hun portfolio mogen kiezen. Toch is het niet met zekerheid te zeggen of de portfolio's een persoonlijke ontwikkeling tonen, omdat de leerlingen materiaal kiezen uit een selectie die door leerkrachten is gemaakt. Mogelijk hebben leerkrachten van bepaalde momenten geen foto's of filmpjes gemaakt. Op De Edelsteen wordt zichtbaar gemaakt wat de leerlingen doen en hoe zij zich ontwikkelen binnen het cultuuronderwijs. Er zijn afspraken gemaakt over de inhoud van Schoolfolio en de betrokkenen houden zich hieraan. Op Basisschool De Geode lukt het de leerkrachten om met de portfolio's materiaal te verzamelen van creatieve activiteiten. Uit de evaluatie bleek dat iedere leerling over minimaal een item per jaar beschikt.

Op vijf van de zeven scholen is een vaste inhoud voor het portfolio afgesproken. Vier scholen vullen de paspoortvragen in en voegen daarnaast foto's en filmpjes toe van activiteiten van het Kunstmenu. De vijfde school voegt ook materiaal toe dat gekoppeld is aan het cultuuronderwijs. Opvallend is dat op drie van de vijf scholen ook het aantal items dat in Schoolfolio moet komen, is vastgesteld. Volgens de cultuurcoaches zijn dergelijke afspraken belangrijk om het portfolio te kunnen borgen in het onderwijs. De twee scholen die geen afspraken hebben gemaakt over de inhoud gebruiken Schoolfolio voor uiteenlopende onderwijsactiviteiten. De minderheid van de scholen beschikt over tablets of chromebooks om Schoolfolio te kunnen gebruiken.

Wat betreft de rolverdeling blijkt, zoals gezegd, dat vooral de leerkrachten Schoolfolio gebruiken. Zij zijn vaak verantwoordelijk voor het maken en uploaden van materiaal. De leerlingen hebben een beperktere rol, hoewel deze groter wordt naarmate de leerlingen ouder zijn. In de bovenbouw zijn leerlingen soms eigenaar van hun portfolio, omdat zij zelf bepalen wat erin komt. Op twee scholen beschikken de leerlingen nog niet over de inloggegevens.

De taken van de ICC'er lopen uiteen op de verschillende scholen. Op drie scholen spelen zij een vrij grote rol: zij motiveren, controleren en informeren collega's en bieden hen praktische ondersteuning. Op twee scholen speelt de ICC'er geen rol – in het geval van De Geode omdat nog geen ICC'er is opgeleid. De ouders zijn op het merendeel van de scholen nog geen actieve actor. De scholen vragen zich af of en, zo ja, hoe zij hen kunnen of willen betrekken. In een aantal gevallen beschikken ouders wel over de inloggegevens, maar blijkt dat zij er nog weinig mee doen. Alleen op Basisschool De Steen spelen de ouders een grotere rol doordat zij de leerlingen ondersteunen bij het (in)vullen van Schoolfolio. Overige actoren, zoals onderwijsassistentes, stagiaires, bouwcoördinatoren of IB'ers, ondersteunen leerkrachten en leerlingen soms bij de toepassing van het portfolio.

De deelnemers aan dit onderzoek zijn unaniem positief over Schoolfolio. Toch zien zij ook dat niet alle leerkrachten er automatisch actief mee aan de slag gaan. Sommigen ervaren het gebruik als werkdrukverhogend of vinden het ingewikkeld. Dit beeld komt overeen met het beeld dat de cultuurcoaches schetsten. Ondanks de meerwaarde die Schoolfolio volgens de betrokkenen heeft, is een aantal wensen tijdens de interviews boven tafel gekomen. Veelal hebben deze wensen betrekking op technische aanpassingen van Schoolfolio, zoals de mogelijkheid om toegevoegd materiaal anders te kunnen ordenen en materiaal in verschillende groepen tegelijkertijd te kunnen plaatsen en aanpassen. Andere wensen laten zien dat de scholen de huidige toepassing van Schoolfolio willen aanpassen of uitbreiden. Zij willen bijvoorbeeld meer labels gebruiken, reflectievragen toepassen, een vast persoon aanstellen die leerkrachten en leerlingen kan ondersteunen en tijd inplannen in het rooster om ermee te kunnen werken.

4.1 Aansluiting bij uitgangspunten Schoolfolio

De doelstellingen en de toepassing van Schoolfolio sluiten deels aan bij een of meer uitgangspunten die de initiatiefnemers van Schoolfolio hadden opgesteld. Zo lijkt de

doelstelling van de scholen aan te sluiten bij het eerste uitgangspunt van Schoolfolio: **het portfolio volgt de culturele ontwikkeling van kinderen**. De scholen willen Schoolfolio immers inzetten als presentatiemiddel: zij willen onderwijsactiviteiten, en de beleving van kinderen die hiermee gepaard gaat, zichtbaar maken. Ook willen zij in beeld brengen hoe de leerlingen zich binnen bepaalde activiteiten ontwikkelen. De initiatiefnemers van Schoolfolio koppelen de culturele ontwikkeling echter aan het cultuuronderwijs en de eventuele leerlijnen die daarin gebruikt worden, terwijl vier van de zeven scholen dit niet doen. Zij koppelen de culturele ontwikkeling van leerlingen aan het gehele onderwijs en noemen dit bijvoorbeeld persoonlijke of brede ontwikkeling. Hoewel een deel van de scholen met de doelstelling aansluit bij het eerste uitgangspunt, blijkt uit de praktische toepassing van Schoolfolio dat dit eigenlijk maar voor één school geldt: De Edelsteen in Leeuwarden. Op deze school gebruiken leerkrachten en leerlingen het portfolio jaarlijks op dezelfde manier door dezelfde vaste onderdelen toe te voegen. Hierdoor is een vergelijking tussen jaren mogelijk. Op de overige scholen is de inhoud van Schoolfolio divers in de verschillende jaren of gebruiken niet alle actoren het portfolio.

De twee uitgangspunten, **het portfolio is reflectief én lerend**, komen bij een deel van de scholen terug. Drie scholen hebben het expliciet als doel van Schoolfolio geformuleerd. Uit de praktijk blijkt echter dat hiervan op slechts een school deels sprake is. Op De Aquamarijn vinden rapportgesprekken plaats zodat de leerlingen aan de hand van hun portfolio kunnen vertellen waar zij trots op zijn. Ook vindt bij een deel van de leerlingen een portfoliogesprek plaats: een moment dat de leerlingen hun ervaringen kunnen verwoorden. Op drie andere scholen is leren door reflectie niet als doel geformuleerd, maar wel een middel dat wordt ingezet: de leerlingen uit groep 7 en 8 krijgen opdrachten, reflectievragen en/of feedback waardoor reflectie kan plaatsvinden.

Het uitgangspunt **het portfolio is van het kind** zien we in iedere doelstelling van de scholen terug: de scholen willen met de portfolio's inzoomen op de individuele beleving van de leerlingen, veelal op de momenten dat zij trots zijn op zichzelf. Dit is een andere opvatting dan die van de initiatiefnemers van Schoolfolio. De leerlingen hebben volgens hen eigenaarschap als zij zelf kunnen bepalen wat er in hun portfolio komt of, zoals de cultuurcoaches zeggen, zelf materiaal toevoegen. In dat geval blijkt uit de toepassing van Schoolfolio dat hier weinig tot geen sprake van is. Alleen de leerlingen uit de bovenbouw hebben op een aantal scholen de verantwoordelijkheid voor het gebruik van hun portfolio. Volgens de scholen kunnen deze leerlingen dit doen omdat zij enerzijds over de vaardigheden beschikken die nodig zijn voor Schoolfolio en anderzijds beschikken over de ondersteunende middelen zoals tablets of chromebooks. Het lijkt erop dat de scholen de leerlingen uit de onder- en middenbouw nog onvoldoende zelfstandig vinden om eigenaar te kunnen zijn van hun portfolio, omdat zij vaak begeleiding krijgen bij de toepassing ervan. Lang niet alle scholen zeggen dit echter expliciet. Op twee scholen hebben de leerlingen nog helemaal niet gewerkt met Schoolfolio.

Het vierde en laatste uitgangspunt van Schoolfolio, namelijk dat **het portfolio duurzaam en veilig** is, is op een aantal scholen ter sprake gekomen. Vier scholen hebben iets gezegd over de duurzaamheid van Schoolfolio: hoewel een school ervan uit gaat dat de leerlingen op hun 98^e nog steeds het portfolio kunnen inzien, is dit voor de andere drie

scholen geen vanzelfsprekendheid. Zij vragen zich af of, en zo ja hoe, de leerlingen het portfolio na groep 8 mee naar huis kunnen nemen. Daarnaast denken twee scholen na over de veiligheid van Schoolfolio nadat de AVG is ingevoerd. Zij betrekken ouders bij dit vraagstuk zodat de persoonsgegevens van de leerlingen beschermd blijven.

Afgelopen schooljaar hebben de aanbieders van Schoolfolio gewerkt aan een nieuwe functie van het portfolio: **Schoolfolio als rapport vervangend instrument**. Uit het onderzoek blijkt dat vijf scholen Schoolfolio inderdaad hiervoor willen inzetten. Zij willen het gebruiken om resultaten zichtbaar te maken en noemen Schoolfolio dan een rapport of verantwoordings-, beoordelings- of registratiedocument. Op SBO Facet wordt Schoolfolio al ingezet tijdens de rapportbespreking.

4.2 Borging van Schoolfolio

Op alle scholen blijken een of meer voorwaarden voor borging aanwezig, maar Schoolfolio is op enkel twee scholen volledig geborgd: De Steen en De Edelsteen uit Leeuwarden. Op deze scholen is een visie op Schoolfolio aanwezig die tot stand kwam tijdens een teambijeenkomst. Dit leidde tot draagvlak bij het team om met Schoolfolio te werken en tot inhoudelijke en organisatorische afspraken die worden nagekomen. Op beide scholen fungeert de ICC'er als spin-in-het-web en is een *back-up* aan personen aanwezig die kunnen ondersteunen bij de toepassing van Schoolfolio. De kans dat Schoolfolio dan in gebruik blijft is door deze duidelijke rolverdeling groter. De aanwezigheid van tablets en voldoende tijd vergroten ook de structurele plek van Schoolfolio in het onderwijs van beide scholen.

Op de andere scholen heeft Schoolfolio nog geen vaste plek in het curriculum. In het geval van De Fluoriet uit Leeuwarden en De Geode uit Grou scheelt dit echter niet veel: vrijwel alle leerkrachten gebruiken het instrument en beide scholen denken na over hoe zij Schoolfolio in de toekomst een structurelere plek kunnen geven in het onderwijs; veelal door meer afspraken te maken op organisatorisch gebied, zoals de aanstelling van een vast aanspreekpunt. Het gebruik van Schoolfolio is op de drie overige scholen minder of niet geborgd, omdat essentiële voorwaarden ontbreken: niet iedereen gebruikt het instrument of er zijn nauwelijks afspraken gemaakt. Een enkele school noemt ook de wisseling van collega's als knelpunt voor borging van het instrument.

4.3 Discussie

Het huidige onderzoek geeft een beeld van hoe diverse actoren werken met Schoolfolio. De scholen zetten Schoolfolio in voor de documentatie van de individuele beleving van leerlingen, maar de inzet van de leerkracht – vaak ondersteund door de ICC'er ofwel andere betrokkenen – blijkt cruciaal om dit te bereiken. Deze uitkomst biedt verschillende mogelijkheden voor vervolgonderzoek waardoor een omvangrijker beeld kan ontstaan van de manier waarop Schoolfolio wordt gebruikt of kan worden gebruikt.

Uitbreiding onderzoeksgroep en methode

Nu duidelijk is wat de scholen met Schoolfolio willen bereiken en wie hierbij een rol speelt, blijkt dat de directie en de ICC'ers – met wie op de meeste scholen als onderzoeksgroep gesproken is – weliswaar een beeld hebben van de toepassing van Schoolfolio, maar dat dit beeld ook beperkt is. De ICC'er speelt, naast de vaak ondersteunende en motiverende rol, ook een rol als leerkracht waardoor een beeld ontstaat van de manier waarop leerkrachten Schoolfolio inzetten. Toch is het de vraag of deze werkwijze een representatief beeld geeft van de inzet door alle leerkrachten in de verschillende bouwdelen. Het lijkt erop dat dit niet het geval is. De ICC'ers geven aan dat zij veel verschillen zien bij collega's mede door de bouw waarin zij lesgeven. Om hier een duidelijker beeld van te krijgen, zou uit ieder bouwdeel een leerkracht geïnterviewd en geobserveerd kunnen worden. Tijdens een observatie komt niet alleen de voorkennis, de houding en het handelen van de leerkracht in beeld, maar ook de rol die leerlingen spelen bij Schoolfolio. Wat weten de leerkrachten en leerlingen van Schoolfolio? Wat kunnen zij ermee of juist niet? Lopen ze ergens tegenaan? Hoe reageren ze op het instrument?

Een dergelijke observerende methode biedt verdieping op het huidige onderzoek, dat vooral bedoeld was om een beeld te schetsen van de verschillende toepassingen van Schoolfolio. Als een dergelijk verdiepend onderzoek gewenst is, dan is het belangrijk om de onderzoeksgroep behapbaar te houden. Dit betekent: geen zeven scholen, maar bijvoorbeeld twee waarbij rekening wordt gehouden met het type onderwijs zoals één reguliere basisschool en één basisschool voor speciaal onderwijs.

Ander type onderzoek: evaluerend of tevredenheidsonderzoek

Het huidige onderzoek had tot doel om in beeld te brengen hoe Schoolfolio momenteel door basisscholen wordt gebruikt en wie hierbij een rol speelt. Dit is een bijgesteld doel, want aanvankelijk wilde Kunstkade dat de doeltreffendheid van Schoolfolio zou worden gemeten. Dit was echter niet mogelijk, omdat de scholen vaak nog in een uitprobeerfase zitten. De meeste scholen werken weliswaar drie jaar of langer met het instrument, maar dit geldt niet voor alle leerkrachten. Anderzijds zijn de doelen en de werkwijze van scholen met Schoolfolio zo divers, dat het de vraag is hoeveel invloed Schoolfolio als producent hierop heeft. Als een evaluerend onderzoek gewenst is, dan kan de producent kant wel geëvalueerd worden. Voorwaarde is dat de doelen van Schoolfolio zijn vastgesteld. Gelden de uitgangspunten bijvoorbeeld nog en op welke manier? Vervolgens kan gekeken worden in hoeverre het product, de ondersteuning, de bereikbaarheid en de informatievoorziening bij deze doelen aansluiten.

Een andere mogelijkheid zou zijn een tevredenheidsonderzoek uit te voeren onder scholen. In het huidige onderzoek is weliswaar gevraagd naar de meningen van de betrokkenen, maar hierbij zijn niet alle onderdelen van Schoolfolio systematisch bevraagd. Dit is voor een tevredenheidsonderzoek wel belangrijk. Zeker om scholen met elkaar te kunnen vergelijken en een product te kunnen verbeteren.

Stimuleren van talentgerichte ontwikkeling

Schoolfolio heeft op dit moment onder andere tot doel de culturele ontwikkeling van leerlingen te volgen. Uit het onderzoek blijkt echter dat culturele ontwikkeling divers wordt opgevat: scholen koppelen het aan de kunstvakken en spreken dan van creatieve ontwikkeling of aan het gehele onderwijs en noemen het dan brede ontwikkeling. Scholen koppelen de individuele beleving van leerlingen daarnaast aan hun talenten of de momenten dat de leerlingen trots zijn op zichzelf. Vanwege de mogelijkheid om met Schoolfolio ook opdrachten toe te voegen, kunnen scholen de ontwikkeling van leerlingen niet alleen volgen, maar ook stimuleren. Schoolfolio krijgt op dat moment een geheel andere functie: het draagt bij aan het leerproces van leerlingen. Dit gebeurt bijvoorbeeld al op De Fluoriet waarbij de leerkracht uit groep 7 en 8 reflectievragen stelt. De leerlingen worden hierdoor uitgedaagd om na te denken over de opdrachten die zij hebben gedaan en over de opdrachten die zij nog gaan doen. Als Schoolfolio als aanbieder deze functie daadwerkelijk wil bieden, dan is het belangrijk dat scholen weten hoe zij het op die manier kunnen gebruiken. Veenker e.a. onderzochten hoe talentontwikkeling op de basisschool tot stand komt door interactie tussen leerkracht, leerling en taak.³⁴ In een vervolgonderzoek kan gekeken worden hoe Schoolfolio als digitaal middel dit proces kan ondersteunen.

Ondersteunen bij implementatieproces

Schoolfolio blijkt op meerdere scholen uit dit onderzoek nog niet volledig geïmplementeerd in het onderwijs. Verschillende actoren hebben invloed op het implementatieproces: de verschillende stappen die zij zetten kunnen leiden tot verandering en uiteindelijk tot borging van Schoolfolio.³⁵ Uit onderzoek blijkt dat een verandering veelal gepaard gaat met een bepaalde mate van urgentie of een duidelijke wens. Daarnaast moeten de betrokkenen deze urgentie of wens onderschrijven. De houding die hier vervolgens uit voortkomt bepaalt de mate van en manier waarop een verandering – in dit geval het gebruik en de borging van Schoolfolio – plaatsvindt. Zo stelt Szabla dat de houding van iemand uit een affectieve-, cognitieve- en gedragscomponent bestaat. Schoolfolio kan pas geborgd worden als de houding van alle betrokkenen op deze drie componenten positief is. Als iemand zich bijvoorbeeld niet vaardig voelt op digitaal vlak en het portfolio niet durft te gebruiken (affectieve component) dan kan dit de borging belemmeren. Naast deze factoren spelen ook andere factoren een rol bij het doorvoeren van veranderingen, zoals het gebruik en de implementatie van Schoolfolio. Bestaand onderzoek vanuit de veranderkunde kan inzicht geven in de manier waarop het implementatieproces ondersteund kan worden.³⁶

³⁴ Veenker, H. e.a. (2017). *Talentgerichte ontwikkeling op de basisschool: een dynamische visie op leren en onderwijzen*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

³⁵ Zie bijvoorbeeld: Cozijnsen, A., & Vrakking, W. (2013). *Veranderkunde, basisboek*. Deventer: Kluwer.

³⁶ Boonstra, J. (2014). *Leiders in Cultuurverandering*. Assen: Van Gorcum. Cozijnsen, A., & Vrakking, W. (2013). *Veranderkunde, basisboek*. Deventer: Kluwer. Timmermans, R., & Ros, A. (2013). *Leiderschap in een onderzoekende school*. Den Bosch: KPC groep.

5. Aanbevelingen Kunstkade

De onderzoeksresultaten leiden tot aanbevelingen over de rol die Kunstkade kan spelen ten aanzien van het product Schoolfolio en het implementatieproces op de scholen.

5.1 Aanbieder van het product

Als aanbieder van het product kan Schoolfolio de informatievoorziening verbeteren en dan met name rondom de uitgangspunten. Ten eerste kunnen nog twee uitgangspunten worden genoemd: het portfolio is duurzaam en veilig, en kan ingezet worden als beoordelingsinstrument. Deze twee uitgangspunten ontbreken nu nog op de website. Ten tweede kan het uitgangspunt 'het portfolio volgt de culturele ontwikkeling van het kind' een zichtbaardere plek krijgen door een kopje te wijden aan de inhoud van Schoolfolio, zoals 'inzetbaar voor gehele onderwijs'. Het is natuurlijk aan scholen zelf om te bepalen voor welke vakken zij Schoolfolio gebruiken, maar het is juist een geschikt middel voor het cultuuronderwijs vanwege het type bestanden (geluidsfragmenten, foto's, filmpjes) dat toegevoegd kan worden. De bestandstypen sluiten aan bij vakken als muziek, beeldend, dans en drama. Met tekst of papier alleen zou het niet mogelijk zijn om de voortgang van leerlingen in deze vakken in beeld te brengen. Deze meerwaarde van Schoolfolio voor het cultuuronderwijs sneeuwt nu onder doordat het alleen genoemd is in een groene, toelichtende tekst onder het kopje 'feedback geven aan leerlingen'. Ook wekt de plaats waar het cultuuronderwijs wordt genoemd de suggestie dat de culturele ontwikkeling alleen met behulp van feedback in beeld gebracht zou kunnen worden. Uit het onderzoek blijkt echter dat scholen de culturele ontwikkeling ook kunnen volgen zonder feedback, gewoonweg door materiaal te verzamelen van culturele activiteiten. Ten derde adviseren wij om het uitgangspunt 'het portfolio is van het kind' aan te passen. Het onderzoek maakt duidelijk dat Schoolfolio vooral door leerkrachten wordt gebruikt. Behalve dat het portfolio van het kind kan zijn, kan het dus ook van een leerkracht of zelfs van de ouders zijn – afhankelijk van de actor die de grootste rol speelt bij de toepassing. Daarnaast is het zelfs twijfelachtig of leerlingen daadwerkelijk eigenaar kunnen zijn van het portfolio, omdat uit de praktijk blijkt dat de leerlingen er pas vanaf ca. groep 6 zelfstandig mee kunnen werken. Door het eigenaarschap van de leerlingen te benoemen, kunnen scholen denken dat het gebruik van Schoolfolio weinig tot geen tijd kost voor de leerkrachten. Uit de praktijk blijkt dit echter wel het geval. Beter zou het zijn om aan te geven dat de autonomie rondom het portfolio door scholen gekozen kan worden. Als toelichting kunnen voorbeelden worden gegeven wat dit in de toepassing van Schoolfolio betekent per gekozen actor.

Als de uitgangspunten helemaal duidelijk zijn dan kunnen technische aanpassingen aan het product worden doorgevoerd. Zo kan eerst gekeken worden in hoeverre de wensen van de scholen uit dit onderzoek aansluiten bij de doel(en) van Schoolfolio. Als dit bijvoorbeeld niet het geval is, dan is het belangrijk om de scholen uit te leggen waarom bepaalde technische aanpassingen niet worden gedaan. Ook is een

duidelijke doelstelling handig voor de toekomst om scholen gerichtere vragen te kunnen stellen in verband met de doorontwikkeling van het product.

Ten slotte bevelen we aan om te bepalen welke doelgroep je als aanbieder wilt bereiken met de communicatiekanalen. In het geval van de website is dit niet helemaal duidelijk. Op dit moment wordt nu eens de school, dan weer de leerkracht of de leerling aangesproken. Gezien de uitkomsten van dit onderzoek is het logisch om de directeur aan te spreken, omdat de directeur veelal de initiatiefnemer van en facilitator bij het gebruik van Schoolfolio is.

5.2 Ondersteuner van het implementatieproces

Op basis van de uitkomsten raden we aan om een grotere rol te gaan spelen bij de implementatie van Schoolfolio in het onderwijs. Schoolfolio is op twee van de zeven scholen geborgd, terwijl zes scholen al drie jaar of langer bezig zijn met de toepassing ervan. Hieruit kunnen we concluderen dat voor de borging van Schoolfolio een gericht veranderproces nodig is. Niet alleen vergt het een nieuwe manier van denken van betrokken actoren, maar ook een specifieke aanpak. We weten dat Schoolfolio met behulp van drie kwaliteitscriteria – de inhoud, de organisatie en de randvoorwaarden – kan worden geborgd. Zoals de twee scholen – waar al sprake van borging is – laten zien, betekent dit allereerst dat inhoudelijke afspraken belangrijk zijn. Scholen moeten antwoord geven op de vragen: waarom gebruiken we Schoolfolio, voor welke vakken doen we dit, op welke (vaste) momenten, hoe veel items komen erin en welk type materiaal voegen we toe? Vervolgens is het belangrijk te bepalen wie, welke rol speelt bij de toepassing van Schoolfolio. Dus: wie wordt de uitvoerder, ondersteuner, adviseur, controleur, facilitator, enzovoorts? Een antwoord op deze vragen is essentieel om duidelijkheid te geven in hun rol en taken, en na te gaan waar ondersteuning nodig is. Ten slotte moeten de scholen beschikken over de nodige randvoorwaarden, dat wil zeggen: ondersteunende middelen zoals internet, computers of tablets, en camera's, maar ook tijd – het liefst al opgenomen in de jaarplanning – en geld om Schoolfolio jaarlijks te kunnen bekostigen. We adviseren daarom om het gebruik van Schoolfolio in de kwaliteitscyclus van de school op te nemen.

Het is belangrijk om de kennis van de drie kwaliteitscriteria en de manier waarop die bijdragen aan de borging van Schoolfolio te delen met de ondersteuners bij Schoolfolio: de trainers van Heutink, maar ook de cultuurcoaches. Zij kunnen deze kennis dan meenemen in de teamtraining en scholen helpen met het formuleren van antwoorden op bovengenoemde vragen. Gezien het feit dat de keuze om met Schoolfolio te werken een veranderproces van de scholen vergt en dus tijd kost, is een langduriger ondersteuningstraject wellicht gewenst. Door middel van terugkerende gesprekken en (team)coaching kunnen scholen beter worden begeleid bij het doel dat zij willen bereiken.

In het Fries wordt 'blij zijn met' vertaald als 'wiis wêze mei'. De titel van dit onderzoek verwijst daarnaar. Want hoewel Schoolfolio nog in ontwikkeling is en zijn weg zoekt binnen de scholen, blijkt dat de betrokkenen enthousiast zijn over de mogelijkheden van

het instrument. Als actieve spelers zijn de betrokkenen bij dit onderzoek al 'wijs' met het Schoolfolio!

6. Bronvermelding

Boeken

- Boonstra, J. (2014). *Leiders in Cultuurverandering*. Assen: Van Gorcum.
- Cozijnsen, A., & Vrakking, W. (2013). *Veranderkunde, basisboek*. Deventer: Kluwer.
- S.a. *Handreiking Schoolfolio*. [jaar, uitgever en plaats van uitgave onbekend].
- Heusden, B. van (2010). *Cultuur in de Spiegel: naar een doorlopende lijn cultuuronderwijs*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- S.a. *Basisschool De Fluoriet. Schoolgids 2017-2018*. p. 7. Laatst geraadpleegd 01-09-2019. [vanwege anonimisering geen http-bronverwijzing]
- Timmermans, R., & Ros, A. (2013). *Leiderschap in een onderzoekende school*. Den Bosch: KPC groep.
- Veenker, H.; H. Steenbeek; M van Dijk; P van Geert. (2017). *Talentgerichte ontwikkeling op de basisschool: een dynamische visie op leren en onderwijzen*. Bussum: Coutinho.
- Vogelesang, P.; J. Poll; E. Alberts; A. Van Hemel (2009). *Cultuurmonitor Primair Onderwijs: de kwaliteit van cultuureducatie*. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

Websites

- Autoriteit Persoonsgegevens. Laatst geraadpleegd 13-08-2019. <<https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/onderwerpen/algemene-informatie-avg/algemene-informatie-avg>>.
- Dorr voor onderwijs. Laatst geraadpleegd 13-08-2019. <<https://www.dorr-onderwijs.nl>>.
- IPON. Laatst geraadpleegd 12-08-2018. <<https://ipon.nl>>.
- MAS Outreach: conceptontdekkers en vormgevers. Laatst geraadpleegd 13-08-2019. <<https://www.masoutreach.fr/#/>>.
- Prijzen voor Schoolfolio. Laatst geraadpleegd 16-08-2019. <<https://www.schoolfolio.nl/prijzen.html>>.
- Rijksoverheid: cultuuronderwijs. Laatst geraadpleegd 15-08-2019. <<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kunst-en-cultuur/cultuuronderwijs>>.
- Schoolfolio: digitaal portfolio voor het onderwijs. Laatst geraadpleegd 16-08-2019. <www.schoolfolio.nl>.
- Schoolkade: schoolfolio. Laatst geraadpleegd 16-08-2019. <<https://www.schoolkade.nl/Kunstmenu/po/Page/Details/87eac3ff-9456-4cca-b78b-a8b000b95055>>.

Bijlage

Betrokkenen	Actoren	Rol Schoolfolio	Onderzoeksvorm
Kunstkade	Dieneke Zwiers	Directeur Kunstkade, initiatiefnemer Schoolfolio en opdrachtgever onderzoek	N.v.t.
	Judith Mulder	Initiatiefnemer Schoolfolio, cultuurcoach	Interview, bijeenkomst
	Sabine de Jong	Cultuurcoach	Bijeenkomst
	Roos Heesterbeek	Cultuurcoach	Bijeenkomst
	Misja Sirag	Cultuurcoach	Bijeenkomst
Basisscholen	De Fluoriet (Leeuwarden): <ul style="list-style-type: none"> • directeur • ICC'er en leerkracht groep 3 • ICTer en leerkracht groep 7 en 8 		Interviewronde 1 en 2, observatie portfolio
	De Edelsteen (Leeuwarden) <ul style="list-style-type: none"> • ICC'er en leerkracht groep 8 • leerkracht groep 1 		Interviewronde 1 en 2, observatie portfolio
	De Steen (Leeuwarden): <ul style="list-style-type: none"> • ICC'er en leerkracht groep 1 en 2 		Interviewronde 1
	De Geode (Grou) <ul style="list-style-type: none"> • directeur 		Interviewronde 1 en 2, observatie portfolio
	De Aquamarijn (Ureterp) <ul style="list-style-type: none"> • directeur • ICC'er en leerkracht groep 1 en 2 		Interviewronde 1 en 2

	De Cristalla (Zwolle): <ul style="list-style-type: none"> • ICC'er en leerkracht groep 3 		Interviewronde 1
	De Briljant: <ul style="list-style-type: none"> • waarnemend directeur 		Interviewronde 1
Hanzehogeschool Groningen	<ul style="list-style-type: none"> • Elsje Huij • Irja Hartenberg 	Onderzoekers	N.v.t.